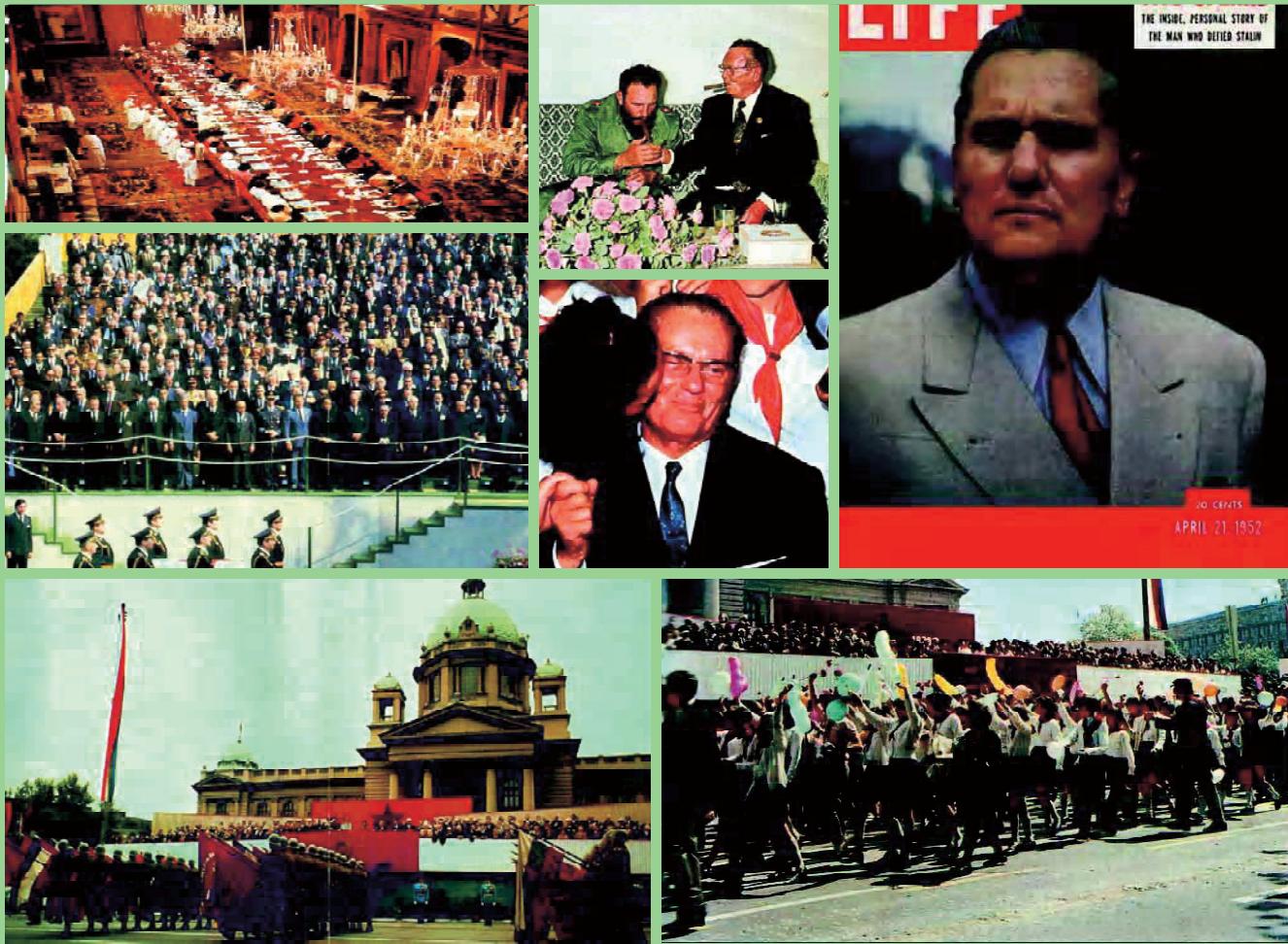

POLITIČKI ŽIVOT

VRUĆA TOČKA HLADNOG RATA: JUGOSLAVIJA

Kakav je bio po ožaj Jugos avije na početku H adnog rata?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

90 minuta

DIO ZA UČITELJE

Tema radionice je odnos Jugoslavije i velikih sila, od čijih interesa i utjecaja je ona ovisila, a koje su određivale okvir njzina djelovanja na povijesnoj sceni. Jugoslavenski političari nastojali su pronaći potporu moćnih država kako bi zaštitili svoje interese, a to su u različitim situacijama bile različite zemlje. *Promjene savezništava* katkad su se događale u vrlo kratkom roku, na što treba osobito ukazati učenicima. U radionici postoje tri skupine dokumenata koji kroz suprotnosti svog sadržaj pokazuju *kretanje Jugoslavije na međunarodnoj sceni*. Radionica pokazuje da su čak i europske države srednje snage i veličine, kao što je bila Jugoslavija, ovisile od konstelacije moći i situacije na međunarodnoj sceni, te da su mogle voditi samo *relativno nezavisnu* politiku. Druga važna činjenica na koju se ukazuje radionicom jest da ideološke sličnosti i razlike ne moraju pratiti i politička savezništva među državama. Ako je potrebno i moguće, učitelj treba pomoći učenicima da uoče međusobnu povezanost i uvjetovanost tema radionica br. 1. (o međunarodnom položaju Jugoslavije) i radionice br. 2. (o shvaćanju demokracije u Jugoslaviji).

VEZA SA NASTAVNIM PROGRAMOM

Radionica je namijenjena obnavljaju i utvrđivanju gradiva o poslijeratnom razdoblju, a posebno je pogodna za povezivanje međunarodnog konteksta s unutrašnjim političkim razvojem Jugoslavije. Rad s izvorima može biti motivacija i nadahnuće učenicima.

ISHOD

Na kraju sata, učenici su na primjeru pokazali i razumjeli kako se mijenjao položaj Jugoslavije ovisno o promjenama na međunarodnoj sceni.

CILJ

- **Obrazovni ci j radionice:** Da učenici shvate kako su se međunarodni položaj i politika Jugoslavije mijenjali ovisno o utjecaju velikih sila.
- **Obrazovni ci j radionice:** Da se učenici obrazuju kao aktivni sudionici građanskog društva.

SPOSOBNOSTII VJEŠTINE

analiza povijesnih izvora, izbor relevantnih podataka, izvođenje zaključaka, razvijanje kritičkog mišljenja, razvoj multiperspektivnog pristupa.

NAČIN RADA

Učitelj daje upute o načinu rada na satu. Dijeli učenike na tri skupine. Svaka skupina dobiva po dva dokumenta i politički zemljovid Europe:

- 1) stav Jugoslavije (dokumenti 1, 2 i 7),
- 2) stav Zapadnog bloka (dokumenti 3, 4 i 7) i
- 3) Stav Sovjetskog Saveza (dokumenti 5, 6 i 7).

Učenici trebaju *procitati* i *analizirati* tekstualne povijesne izvore i s pomoću postavljenih pitanja ispuniti zadatak. Svoje *zaključke ispisuju* u obliku teza, s pomoću kojih će predstavnik skupine ostalim učenicima izložiti viđenje svoje skupine. Prva skupina izlaže jugoslavensko viđenje promjene odnosa Jugoslavije i SSSR-u. Zatim druga skupina izlaže zapadno viđenje situacije u Istočnoj Europi, osobito odnose Jugoslavija–SSSR. Na kraju treća skupina izlaže sovjetski pogled na odnose Jugoslavije i SSSR-a. Zatim svi *analiziraju* zemljovid *raspravljaju* o promjenama položaja Jugoslavije tijekom poslijeratnog razdoblja.

TIJEK SATA	<p>1. korak – davanje uputa za rad. Učitelj priopćuje: Svaka skupina treba kroz analizu dobivenih dokumenata i postavljenih pitanja stvoriti određenu sliku o političkom položaju Jugoslavije poslije Drugog svjetskog rata. Tu će sliku jedan predstavnik skupine izložiti ostalima u razredu u obliku teza.</p> <p>Zatim učitelj izlaže povijesni kontekst iz Dijela za učenike – <i>10 minuta</i>.</p> <p>2. korak: Podjela na tri skupine (stav Jugoslavije, stav Zapadnog bloka, stav Sovjetskog Saveza)</p> <p>3. korak: Analiza tekstova u skladu s pitanjima koja ih prate. – <i>30 minuta</i>. Svi đaci rade individualno sa dobivenim tekstovima 20 minuta, a posljednjih 10 minuta namijenjeno je usklajivanju slike i formuliranju teza.</p> <p>4. korak: Izlaganje zaključaka jednog predstavnika svake skupine prema tezama koje su zajednički napisali. – <i>25 minuta</i>.</p> <p>5. korak: Završna rasprava, namijenjena sučeljavanju stavova, argumentaciji i integraciji, koja treba sadržavati sve tri perspektive: jugoslavensku, zapadnjačku i sovjetsku – <i>20 minuta</i>.</p>
POTREBNI MATERIJAL	<ol style="list-style-type: none"> 1. skupina: Izvori za stavove Jugoslavije 2. skupina: Izvori za stavove Zapadnog bloka 3. skupina: Izvori za stavove Sovjetskog Saveza 4. sve skupine dobivaju političku kartu Europe u Hladnom ratu
PRETPOSTAVLJENO ZNANJE	Poznavanje povijesti Jugoslavije i opće povijesti 20. stoljeća. (II. i IV. razred srednje škole)
TEZE ZA ZAVRŠNU RASPRAVU	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Što se dogodilo s Jugoslavijom poslije Drugog svjetskog rata? ▫ Kako su na politički položaj Jugoslavije utjecali vanjski faktori? ▫ Koliko je Jugoslavija mogla utjecati na međunarodnu politiku? ▫ Znaš li za sličan primjer u tom razdoblju u Europi? ▫ Što se događalo u Europi nakon blokovske podjele svijeta?

DIO ZA UČENIKE

Povijesni kontekst: Nakon Drugog svjetskog rata u Europi su se počele postupno stvarati dvije velike političke grupacije, što je dovelo i do podjele svijeta u dva velika ideološka, politička, vojna i ekonomski bloka u drugoj polovici 20. stoljeća. To su bili *Nato savez* i *Varšavski sporazum*, a crta podjele nazivana je „*željeznom zavjesom*“. Takvo je stanje trajalo do kraja osamdesetih godina, kad je došlo do sloma Varšavskog sporazuma. Jugoslavija je kraj Drugog svjetskog rata dočekala kao saveznik Sovjetskog Saveza i zapadnih demokracija, ali su jugoslavenski komunisti bili bliži svom uzoru – Sovjetima. Zatim je 1948. godine došlo do sukoba Jugoslavije sa SSSR-om i njegina okretanja ka zapadu. Takav položaj, uz stalno balansiranje između istoka i zapada, ona je održavala sve do svoga raspada.

I skupina

Kako se mijenja a po itika Jugosavije prema Sovjetskom Savezu nakon Drugog svjetskog rata?

1.

TITOVO PISMO JOSIPU STALJINU 1944. GODINE

„Dragi Josipe Visarionoviću,

[...] Znam da Vam je jasno u kakvoj se mi teškoj situaciji nalazimo, jer se sa raznih strana pokušava mešati u naše unutrašnje stvari, a ipak moramo biti obazrivi da ne zaoštimo odnose sa Saveznicima, čuvajući u isto vreme svoju političku i vojničku samostalnost. U tim pitanjima nam je svaka, pa i najmanja pomoć od strane SSSR vrlo dragocena. I ja Vas molim za tu pomoć.

Saveznici do sada još nisu pred nas postavili pitanje njihovog iskrcavanja na teritoriji Jugoslavije. Moram da kažem da takvo iskrcavanje nama ne bi bilo drago, jer sam uveren da će nam praviti neprilike u zemlji, zbog čega bi moglo dolaziti do raznih sukoba. [...]

Ima mnogo krupnih stvari o kojima bi ja vrlo rado lično govorio sa Vama. Ako Vi smatrate za oportuno i potrebno, ja sam spreman da početkom avgusta dođem tamo. No ne bih želio da to smatrate mojom neskromnošću, već jedino dubokom težnjom da se pre mirovnih pregovora objasne neka pitanja i zauzme po njim stav, jer smatram da je to u interesu balkanskih zemalja i Sovjetskog Saveza.

Primite izraz mog dubokog poštovanja.

5. VII 1944.

Vaš, J. B. Tito”

Muzej povijesti Jugoslavije, *Putovanja i posjete J. B. Tita*, I-3-b/566-3,4

2.

GOVOR EDVARDA KARDELJA NA SJEDNICI UN-A U NEW YORKU, 1949. GODINE

[...] Konkretni postupci SSSR-a prema Jugoslaviji govore o tome da Vlada SSSR nije uvijek tumači suvremenih težnji pristalica mira i demokracije. Mi uvažavamo pozitivne i napredne stavove Vlade SSSR u korist mira i miroljubive suradnje među narodima, kojima smo davali i kojima ćemo davati svoju potporu, ali mi ne možemo a da istovremeno kod nje u nizu pitanja ne konstatiramo duboko razmimoilaženje između riječi i djela, što je osobito došlo do izražaja u odnosima SSSR prema FNRJ. Ne može se govoriti o nemiješanju u unutarnje stvari drugih država, a istovremeno zauzimati takav stav kakav danas zauzima Vlada SSSR prema jednoj vladi nezavisne zemlje, kao što je Jugoslavija. Ne može se govoriti o miroljubivosti a istovremeno obasipati Jugoslaviju takvim prijetnjama, kako to čini Vlada SSSR. [...]“

Branko Petranović i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988*.

Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 956.

Na osnovi ana i zemljovida izvući argumente za odgovor na kjučno pitanje.

II skupina

Kako Zapadne ve ike si e vide po ožaj Jugos avije nakon Drugog svjetskog rata?

3.

CHURCHILLOV GOVOR U FULTONU, MISSOURI, SAD, 5. OŽUJAK 1946. GODINE.

„[...] Od Šćecina na Baltiku do Trsta na Jadranu, željezna zavjesa pala je preko kontinenta. Iza te crte leže prijestolnice svih starih država središnje i istočne Europe. Varšava, Berlin, Prag, Beč, Budimpešta, Beograd, Bukurešt i Sofija, svi ti slavni gradovi i stanovništvo tih teritorija, moram reći, leže u sovjetskoj sferi i svi su oni podložni, na ovaj ili onaj način, ne samo sovjetskom utjecaju, već i vrlo snažnoj kontroli iz Moskve, koja se u mnogim slučajevima sve više pojačava. [...] Poljska vlada, koju kontroliraju Rusi, ohrabrena je da načini ogromne i sasvim pogrešne zahvate na račun Njemačke, i sada se odvija masovno protjerivanje milijuna Nijemaca u nezamislivim razmjerima. Komunističke partije, koje su u svim tim istočnoeuropskim državama bile vrlo male, narastaju do utjecaja i moći koji daleko prevazilaze njihovu brojnost i pokušavaju svugdje sprovesti totalitarnu kontrolu. [...]”

The speeches of Winston Churchill, London 1990., str. 303–304.

4.

IZVEJŠTAJ AMERIČKOG OTPRAVNIKA POSLOVA DRŽAVNOM SEKRETARU SAD

AMERIČKO VELEPOSLANSTVO

BEOGRAD JUGOSLAVIJA

7. srpnja 1947.

POVJERLJIVO

Štovanom Državnom sekretaru

Washington

„[...] Ukoliko ja pravilno razumijem ruski komunizam, jugoslavenski komunizam već sada pokazuje znakove odstupanja od ruskog, usprkos svome položaju ljubimca i osnovne sličnosti rase i političke tradicije. [...] Premda partizani u velikoj mjeri nadahnju i vode komunisti, oni ipak predstavljaju jednu vrlo heterogenu skupinu. Među njima postoje jasne razlike mišljenja, premda su vrlo diskretne. Vjerojatnije je da će učinkovita opozicija sovjetskoj dominaciji doći iz partizanskih redova, nego iz redova opozicije. Neizbjegni su sukobi interesa s Rusijom, a snažni nacionalizam ove zemlje mogao bi odigrati odlučujuću ulogu kad bi se pojавila neka akutna situacija. [...]”

John M. Cabot
otpovjednik poslova“

Muzej povijesti Jugoslavije, Putovanja i posete J. B. Tita, I-3-b/759-5

Na osnovi analize izvora i zemljovidova izvući argumente za odgovor na kjučno pitanje.

III skupina

Kako se mijenja a po itika Sovjetskog Saveza prema Jugosaviji nakon Drugog svjetskog rata?

5.

PRIOPĆENJE INFORMACIJSKOG BIROA KOMUNISTIČKIH PARTIJA O STANJU U JUGOSLAVIJI 1949. GODINE

„[...] Ako je savetovanje Informacionog biroa Kompartija u junu 1948. godine konstatovalo prelazak klike Tito-Ranković od demokracije i socijalizma na buržoaski nacionalizam, to se za vrijeme proteklo nakon tog savetovanja Informbiroa završio prelaz te klike od buržoaskog nacionalizma na fašizam i otvoreno izdajstvo nacionalnih interesa Jugoslavije. Događaji su u poslednje vrijeme pokazali da se jugoslovenska Vlada nalazi u potpunoj zavisnosti od inostranih imperialističkih krugova i da se pretvorila u oruđe njihove agresivne politike, što je dovelo do likvidacije samostalnosti i nezavisnosti jugoslovenske republike. CK Kompartije i Vlada Jugoslavije potpuno su se udružili s imperialističkim krugovima protiv celog tabora socijalizma i demokracije, protiv komunističkih partija celog svijeta, protiv zemalja narodne demokracije i SSSR. [...]”

Branko Petranović i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988.*

Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 963

6.

OBRAĆANJE NIKITE HRUŠČOVA JUGOSLAVENSKOM RUKOVODSTVU U BEOGRADU 1955. GODINE

„Dragi druže Tito,

Dragi drugovi, članovi vlade i rukovoditelji Saveza komunista Jugoslavije. Dragi drugovi i građani,

[...] Narodi naših zemalja vezani su sponama starog bratskog prijateljstva i zajedničke borbe protiv zajedničkog neprijatelja. [...] Međutim, kasnije su ovi dobri odnosi bili narušeni. Mi iskreno žalimo ono što se dogodilo i odlučno odbijamo sve ono što se nagomilalo u tom razdoblju [tj. 1948–1955]. Mi sa svoje strane, bez ikakve sumnje u ovo ubrajamo provokatorsku ulogu koju su u odnosima između Jugoslavije i SSSR odigrali sada otkriveni neprijatelji naroda Berija, Abakumov i drugi. Mi smo temeljito proučili materijale na kojima su se zasnivale teške optužbe i uvrede koje su u ono vrijeme bile uperene protiv rukovoditelja Jugoslavije. Činjenice govore da su ove materijale fabricirali neprijatelji naroda, prezreni agenti imperijalizma, koji su se na prijevaru uvukli u redove naše Partije. Mi smo duboko uvjereni da je razdoblje pogoršanja naših odnosa ostalo daleko za nama. S naše strane, mi smo spremni učiniti što je potrebno kako bismo odstranili sve prepreke koje smetaju potpunoj normalizaciji odnosa između naših država [...]”

Luburić, Radojica, *Pomirenje Jugoslavije i SSSR-a 1953–1955.*

Tematska zbirka dokumenata. Podgorica 1999., str. 388–389

Na osnovi ana iye izvora i zem jovidia izvući argumente za odgovor na k jučno pitanje.

7.

ZEMLJOVID EUROPE TIJEKOM HLADNOG RATA

POČETAK ILI KRAJ DEMOKRACIJE?

Kakvo je bi o shvaćanju demokracije u Jugosaviji nakon Drugog svjetskog rata?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

90 minuta

VEZA SA NASTAVnim PROGRAMOM

ISHOD

Tema radionice je formiranje političkog poretka socijalističke Jugoslavije, kada su se iskazala različita viđenja i tumačenja pojma „demokracija“. Radionicom se želi pokazati da izraz „demokracija“ (kao i mnogi drugi termini) nema isto značenje u raznim okolnostima i za različite povijesne aktere. Jedna skupina korištenih izvora pokazuje stavove jugoslavenskih komunista, druga jugoslavenskih građanskih političara, a treća poglede međunarodnih čimbenika na stanje u Jugoslaviji. **Komunisti** su koristili izraz „narodna demokracija“ i smatrali da istinsku demokraciju predstavlja jedino vlast koju vrši njihova partija kao pobjednica građanskog rata i jedini politički predstavnik svih „radnika, seljaka i poštene inteligencije“. **Građanski po itičari** koristili su izraz „par amentarna demokracija“ i vjerovali da jedino višestranački izborni sistem ravnopravnih političkih konkurenata može pružiti doista legitimnu vlast, koja će predstavljati sve društvene slojeve i sve građane s pravom glasa. **Strani državnici**, koji su podržavali različite političke aktere u Jugoslaviji, komentirali su i procjenjivali situaciju i uskladivali svoju politiku sa stanjem u Jugoslaviji, te njihovi stavovi dodatno osvjetjavaju situaciju u zemlji. Ukoliko je potrebno i moguće, učitelj treba pomoći učenicima da uoče međusobnu povezanost i uvjetovanost tema radionica br. 1. (o međunarodnom položaju Jugoslavije) i radionice br. 2. (o shvaćanju demokracije u Jugoslaviji).

Radionica je namijenjena obnavljanju i utvrđivanju gradiva o poslijeratnom razdoblju, a posebno je pogodna za povezivanje međunarodnog konteksta s unutrašnjim političkim razvojem Jugoslavije. Rad s izvorima može učenike motivirati i nadahnuti.

CILJ

Na kraju sata učenici su na primjeru pokazali i razumjeli da su postojala različita shvaćanja demokracije političkih aktera koji su živjeli u Jugoslaviji.

Spoznajni ci j radionice: Da učenici razumiju kako su postojala različita shvaćanja demokracije političkih aktera koji su živjeli u Jugoslaviji.
Odgovjni ci j radionice: Da se učenici, kroz raspravu o tome što demokracija treba biti, odgajaju kao politički zainteresirani građani.

SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE

NAČIN RADA

Analiza povijesnih izvora, odabir relevantnih podataka, izvođenje zaključaka, razvijanje kritičkog mišljenja, razvoj multiperspektivnog pristupa.

Učenike podijeliti na tri skupine. Svakoj skupini dati po dva dokumenta i rezultate izbora:

1) stavovi komunista (dokumenti 1, 2 i 7);

2) stavovi građanskih političara (dokumenti 3, 4 i 7); i stranih državnika (dokumenti 5, 6 i 7).

Učenici trebaju **pročitati i ana izirati** tekstualne povijesne izvore i uz pomoć pitanja koja su im dana ispune zadatka. Svoje **zak jučke ispisuju** u obliku teza, pomoću kojih će predstavnik skupine ostalim učenicima izložiti viđenje svoje skupine. Najprije izlaže prva skupina, potom druga skupina. Njihovi će stavovi biti u mnogo čemu oprečni, a budući da su oni politički protivnici, puno povjerenje neće se moći pokloniti ni jednoj strani. Izlaganje treće skupine dat će dodatne informacije pomoću kojih treba sklopiti

	cjelovitiju sliku. Potom svi ana iziraju tablicu s rezultatima izbora i rasprav jaju o političkoj situaciji u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata i povijesnom sadržaju termina „demokracija”.
TIJEK SATA	<p>1. korak – davanje uputa za rad. Učitelj priopćuje: Svaka skupina treba na osnovi analize dobivenih dokumenata i danih pitanja stvoriti određenu sliku o političkoj situaciji u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata. Tu sliku će ostalima u razredu u obliku teza izložiti jedan predstavnik skupine.</p> <p>Potom učitelj izlaže povijesni kontekst iz Dijela za učenike – 10 minuta.</p> <p>2. korak: Podjela na skupine: 1) komunisti, 2) građanski političari, 3) strani državnici. – 5 minuta.</p> <p>3. korak: Analiza tekstova u skladu s pitanjima koja ih prate. – 30 minuta.</p> <p>Svi đaci rade 20 minuta individualno s dobivenim tekstovima, a posljednjih 10 minuta je namijenjeno usklađivanju slike i formuliranju teza.</p> <p>4. korak: Izlaganje zaključaka jednog predstavnika svake skupine na osnovi teza koje su zajednički napisali. – 25 minuta.</p> <p>5. korak: Završna rasprava, namijenjena sučeljavanju stavova, argumentaciji i integraciji, koja treba sadržavati sve tri perspektive: komunističku, građansku i inozemnu. – 20 minuta.</p>
POTREBNI MATERIJAL	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvori za stavove komunista 2. Izvori za stavove građanskih demokrata 3. Izvori za stavove inozemnih čimbenika 4. Rezultati izbora 1945. godine
PRETPOSTAVLJENO ZNANJE	Poznavanje povijesti Jugoslavije i opće povijesti 20. stoljeća. (II. i IV. razred srednje škole)
TEZE ZA ZAVRŠNU RASPRAVU	<ul style="list-style-type: none"> - Kakve su bile sličnosti i razlike u shvaćanju demokracije komunista, građanskih demokrata i zapadnih političara? - Je li političko uređenje Jugoslavije bilo povezano sa međunarodnim okolnostima? Na koji način? - Je li, po tvom mišljenju, Jugoslavija mogla postojati kao parlamentarna demokracija? Obrazloži.
DIO ZA UČENIKE	
	<p>Povijesni kontekst: Nakon Drugog svjetskog rata Jugoslavija je obnovljena kao „demokratska federalna republika”. Postojale su dvije osnovne političke grupacije koje su željele vladati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) komunisti koje je predstavljao maršal Josip Broz Tito i koji su raspolagali vojnom silom, jedinstvenom i masovnom Komunističkom partijom, ugledom oslobođitelja od okupatora i podrškom saveznika, a posebno SSSR-a; 2) građanski političari koje je predstavljao politički emigrant, mladi kralj Petar II Karađorđević, a koji su bili nejedinstveni, nisu raspolagali efektivnom silom i imali su reputaciju međusobno zavađenih bjegunaca iz okupirane zemlje, koje su podržavali saveznici, a posebno Velika Britanija i SAD. <p>Sile pobjednice nastojale su svijet urediti u skladu sa svojim potrebama, i to tako da to uređenje bude održivo na duži rok. Težile su obnoviti Jugoslaviju, tako da ona bude stabilna i jedinstvena zemlja koja će moći ispunjavati međunarodne obveze, i to na najbrži i najjeftiniji način. Osobito im je bilo u interesu ukloniti svaku mogućnost obnove sukoba unutar zemlje.</p>

Tablica je stvorena na osnovi službenih rezultata prvih poslijeratnih izbora (*Službeni list, br. 92/1945*). Tijekom pregovora oko načina glasanja komunisti su se izborili da nastupaju u sklopu šire liste, koja se zvala „lista Narodnog fronta”, na kojoj su, osim njih, bili zastupljeni i predstavnici lijevih građanskih stranaka. Opoziciju njima je predstavljala „kutija bez liste”, gdje su glasovali oni koji su bili protiv „liste Narodnog fronta”, što je praktično značilo za emigrantske političke stranke i kralja Petra II Karađorđevića. Glasalo se spuštanjem gumene kuglice u jednu ili drugu kutiju. Izbori su bili praćeni zastrašivanjem građana, pritiskom na birače i nepoštenim zbrajanjem glasova koje je vršila nova, revolucionarna vlast.

7.

PREGLED IZBORNIH REZULTATA PO FEDERALNIM JEDINICAMA I AUTONOMNIM OBLASTIMA JUGOSLAVIJE 1945. GODINE

federalna jedinica (autonomna oblast)	glasalo zakomuniste %	glasalo zagrađanske političare %
SRBIJA	88,59	11,41
VOJVODINA	85,90	14,60
KOSOVO I METOHIJA	96,78	3,22
HRVATSKA	91,52	8,48
SLOVENIJA	83,25	16,75
BOSNA I HERCEGOVINA	95,21	4,79
MAKEDONIJA	95,85	4,15
CRNA GORA	97,93	2,07

Tablica je složena na osnovi rezultata izbora u: *Službeni list, br. 92/1945*.

Usporedi rezultate prvih izbora 1945. godine s izvorima i procjenama podrške komunistima u narodu koje su da i sami komunisti, građanski demokrati i zapadni promatrači. Jesu i predviđanja bila rea na?

I skupina

Kako su demokraciju shvaća i jugos avenski komunisti?

1.

KOMUNISTI O SVOME SHVAĆANJU DEMOKRACIJE 1945 I 1947.

„Ja mislim da mi nemamo prava pred našim narodima, koji su dali toliko žrtava i života u ovome ratu za slobodu i ravnopravnost, da mi danas njima kažemo: Braćo, vi ste se borili, vi ste krvarili, ali sad te vaše žrtve više ne dolaze u obzir, one nemaju nikakve cene, sada će tek kuglica* odlučiti o tome da li ćete biti ravnopravni ili nećete biti ravnopravni. Onaj koji tako postavlja stvar, taj po mom mišljenju želi smutnju u Jugoslaviji, taj ne želi poredak i mir. Da li takav zahtev naših naroda da ulaze u Konstituantu kao ravnopravni narodi i da o svemu kao ravnopravni narodi odlučuju, da li to znači kršenje suvereniteta Ustavotvorne skupštine? Ja mislim da ne znači.“

Govor Edvarda Kardelja iz 1945. godine u: Branko Petranović i Momčilo Zečević, Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 765.

„Novo društveno uređenje u našoj zemlji zahtijeva i novi oblik političkog života. Mnogobrojne i heterogene po svojim shvaćanjima, političke partije predstavljale bi u našoj zemlji najveću smetnju za brz i trajan razvitak naše zemlje. Ne samo politička nego i ekonomski struktura naše zemlje isključuje mogućnost postojanja mnogih političkih partija, sa starim programima i starim shvaćanjima. Jedinstven ekonomski program zahtijeva i političko jedinstvo. Zamislimo sebi ovaku sliku: svršili smo rat, treba prijeći na izgradnju zemlje, ... a imamo razne partije na čelu. Jedan kaže: ne treba najprije graditi ovaj most, već onaj drugi. Drugi će kazati: zašto se daje više pomoći, recimo Bosni, Lici, Crnoj Gori nego nekoj drugoj republici?... kazali bi: što će nama industrijalizacija, elektrifikacija..., neka svaki seljak radi kako zna i može ... To bi naše snage paraliziralo...“

Titov govor na II. kongresu Narodnog fronta Jugoslavije 27. IX 1947.

***kugica** – misli se na glasačku kuglicu, jer se na prvim izborima nisu koristili listići.

2.

SURADNJA KOMUNISTA I NEKIH GRAĐANSKIH POLITIČARA NA USPOSTAVLJANJU NOVOG POLITIČKOG STANJA U JUGOSLAVIJI 1945. GODINE

(...) Vojnički i policijski mi smo bili dovoljno snažni i samopouzdani, ali naša baza u narodu, osobito u srednjim slojevima, bila je preuska i neobdjelana. (...) Najveći dio rada na tome pao je na Kardelja. Ali i ja sam bio zadužen da s pristalicama Narodnog fronta, republikancima i agrarcima, izradim zajedničku platformu. (...) u cijelini su se rasprave i iznalaženja formulacija odvijali s uvažavanjem, pa i s prijateljstvom. Jedini "incident" je izbio s predstnikom jedne, ne baš značajne, skupine intelektualaca. Izazvan nećim, on je nervozno uzviknuo: Mi nismo ravnopravni! Mi tražimo ravnopravnost! – To je pak izazvalo mene, pa sam dobacio: Pa i niste ravnopravni! Ne možete ni biti. Iza vas komunista stoji pedeset divizija i jedan strašni rat, a vi ste samo jedna skupina. Vi pogrešno shvaćate ravnopravnost! Ne radi se o istjerivanju ravnopravnosti nego o sporazumijevanju. – Svi su na to šutjeli, čak i čika Jaša*, jedino se Dragoljub Jovanović smješkao sa samosvjesnom ironijom. (...)"

* gradanski političar Jaša Prodanović

Dilas, Milovan, Vlast, London 1983, str. 11–12.

1. Na osnovi ana ije izvora i podataka iz tabice izvući argumente za odgovor na kjučno pitanje.

2. Pripremite odgovor na pitanje ispod tabice.

II skupina

Kako su demokraciju shvaća i jugos avenski građanski po itičari?

3.

MEMORANDUM GRAĐANSKIH POLITIČARA JUGOSLAVIJE U LONDONU UPUĆEN MINISTRIMA VANJSKIH POSLOVA PET VELIKIH SILA (V. Britanije, SAD, SSSR, Francuske i Kine)

(...) Mi duboko žalimo što smo prinuđeni da izjavimo da je jedna Vlada, dovedena na vlast moralnom, materijalnom i vojnom pomoći naših Velikih Saveznika, zavela u našoj zemlji režim koji nema ničeg zajedničkog sa demokracijom i slobodom ni u svojoj političkoj ni u svojoj državnoj organizaciji. Taj režim potpuno je podvlašćen jednoj stranci, komunističkoj, tj. jednoj neznatnoj manjini i njenoj oružanoj sili: njenoj političkoj policiji i njenoj političkoj vojsci nazvanoj danas "Jugoslavenska armija". Ta mala stranka, naslonjena na svoju oružanu političku silu, pokušava sada da primeni svoj sopstveni program, u jednom pogledu odmah, u drugom pak po brzim etapama. Politički dio njenog programa, i najvažniji u isti mah, jer čini potpuni uslov svemu,

ć ć

č ć ć ć

č ć

ć

SURADNJA KOMUNISTA I NEKIH GRAĐANSKIH POLITIČARA NA USPOSTAVLJANJU NOVOG POLITIČKOG STANJA U JUGOSLAVIJI 1945. GODINE

III skupina

Kako su demokraciju u Jugosaviji vidje i predstavnici zapadnih zemalja?

5.

ZAPISNIK S KONFERENCIJE SILA POBJEDNICA U DRUGOM SVJETSKOM RATU, Potsdam 1945.

,,(...) Idn: Sljedeć

6.

AMERIČKO VIĐENJE POLITIČKE SITUACIJE U JUGOSLAVIJI 1947.

AMERIČKO VELEPOSLANSTVO, BEOGRAD, JUGOSLAVIJA

7. srpanj 1947, POVJERLJIVO

Štovanom Državnom sekretaru, Washington

,,(...) Komunizam ima velikih slabosti: zasnivajući svoju doktrinu na materijalizmu, držeći da cilj opravdava sredstva, ma kako mučna ona bila, gazi spontanu težnju čovječanstva za slobodom (dodajmo uz to igru s drugom velikom težnjom – sigurnošću). (...) Vrlo je opasno odviše uopćavati do koje mjere sadašnja vlada uživa podršku naroda, ili je ne uživa. Proračuni koji kruže, da je 85–95 % naroda protiv vlade, očigledno su samo nagađanja. (...) Moje je osobno mišljenje da široke mase, premda su skeptične i nezadovoljne, ipak nisu ogorčene protiv vlade. Zašto bi bile? S iznimkom takvih postupaka kao što je državna kontrola ili otkup žita ništa im nije teže nego što im je bilo pod ranijim režimima. (...) Ne smiju se zajedljivi napadi bivših političkih vođa i kozmopolitičke klike, koja je najviše bila pogođena preokretom, uzimati kao glas naroda. Čak i ako prepostavimo da je velika većina Jugoslavena protiv komunizma, ne znači da bi bio veći broj onih Jugoslavena koji bi riskirali život zato da ga obore, nego li onih koji bi ga branili. (...)

John M. Cabot, otpovjednik posla

Muzej povijesti Jugoslavije, Putovanja i posete J. B. Tita, I-3-b/759-2

1. Na osnovi analize izvora i podataka iz tablice izvući argumente za odgovor na kључno pitanje.

2. Pripremite odgovor na pitanje ispod tablice.

RADNI LOGORI I NAKON RATA!

Može i skupina biti kriva zbog z očina pojedinaca?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

45 minuta

DIO ZA UČITELJE

Temeljna ideja radionice bilo je pitanje kolektivizacije krivnje, koje se moglo odraditi na pitanju progona Folksdojčera. U Jugoslaviji nakon rata sličnu su sudbinu doživjeli i Talijani i Mađari, ali na primjeru jedne nacionalne manjine može se istovremeno obraditi pitanje kolektivne krivnje i prikazati dosad manje poznat početak "Druge" Jugoslavije. Stoga ova radionica može biti dobra nadopuna predviđenom gradivu, ali više od toga je odgojna funkcija same radionice.

Predviđeno vrijeme trajanja radionice je 45 minuta, kako bi se ta radionica mogla održati u sklopu jednog nastavnog sata. Radionica je planirana za skupinu do 30-tak sudionika. Sudionici bi morali imati znanja o Drugom svjetskom ratu u Jugoslaviji. Svi materijali potreбni za radionicu priloženi su na kraju koje bi voditelj radionice trebao samo umnožiti i pripremiti za rad. Najveći dio materijala je preuzet iz knjige Vladimira Geigera "Nestanak Folksdojčera" (Zagreb, 1997.), te knjige "Radni logor Valpovo 1945.-1946." (Osijek, 1999) koju je pripremio Vladimir Geiger.

ISHODI

...ove radionice su: usvajanje novih znanja o prvim godinama postojanja nove Jugoslavije, usvajanje novih znanja o stradanjima Nijemaca u Jugoslaviji nakon rata, razvijanje kritičkog razmišljanja, rad na izvorima, upoznavanje novih vještina povjesnog istraživanja (intervju), vježbanje timskog rada, razvijanje empatije sa stradanjima ljudi te negativnog stava prema kolektivizaciji krivnje.

CILJ

...radionice je sudionike upoznati s počecima nove Jugoslavije u kojima se svima građanima, narodima i narodnostima obećavalo nacionalno i socijalno oslobođenje, i istovremeno upoznati sa stradanjem Nijemaca u Jugoslaviji neposredno nakon rata. Cilj radionice je pokrenuti pitanja kolektivizacije krivnje.

ARTIKULACIJA SATA

- U uvodnom dijelu sata trebalo bi sve sudionike upoznati s ciljem radionice i objasniti im tko su Folksdojčeri. (5 min)

- Sve sudionike treba podijeliti u tri skupine i svakoj skupini dati materijale i zadatke (15 do 20 min).

Prva skupina bi dobila tekst Deklaracije ZAVNOH-a o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske, tekst o brojčanim pokazateljima stradanja Folksdojčera u Jugoslaviji, kartu područja u Jugoslaviji gdje su živjeli Folksdojčeri i logora stradavanja Folksdojčera, službene dokumente AVNOJ-a i Ministarstva unutrašnjih poslova Federalne Države Hrvatske o konfiskaciji imovine i repatrijaciji Folsdojčera (prilog 1, 2, 3, 4 i 6). Zadatak za prvu skupinu je odgovoriti na pitanja i pripremiti kratko izlaganje učinjenog. Zadaci su:

- 1.) Pokušajte na osnovi materijala koje ste dobili objasniti što je trebalo značiti socijalno i nacionalno oslobođenje naroda u Jugoslaviji!

- 2.) Jesu li se zajamčena prava odnosila na sve? Objasnite!

- 3.) Raspravite unutar skupine o pitanju kolektivizacije krivnje!

Druga skupina bi dobila kartu područja u Jugoslaviji gdje su živjeli Folksdojčeri i raspored logora, njihovog stradavanja, tekst o brojčanim pokazateljima stradanja

Folksdojčera u Jugoslaviji, sliku protjerivanja i službene dokumente AVNOJ-a i Ministarstva unutrašnjih poslova Federalne Države Hrvatske o konfiskaciji imovine i repatrijaciji Folksdojčera (prilog 2, 3, 4, 5 i 6). Zadatak je skupine na osnovi izvora pripremiti se za intervju s Folksdojčerima koji su preživjeli logore, deportacije iz Jugoslavije. Kao mladi istraživači, povjesničari sudionici skupine bi u razgovoru s Folksdojčerima (koje će odglumiti članovi treće skupine) trebali saznati što više o njihovoј sudbini u Jugoslaviji nakon rata! Sudionicima druge skupine bi trebalo dati sugestije što bi mogli pitati preživjele Folksdojčere ili što bi od njih mogli najbolje saznati o njihovoј sudbini.

Treća skupina bi dobila nekoliko pismenih svjedočanstva preživjelih Folksdojčera (prilozi 7, 8, 9, 10, 11 i 12). Sudionici te skupine trebali bi se pripremiti da odglume Folksdojčere koji su prošli tragediju u životu i da odrade intervju s mlađim povjesničarima

- Nakon što se skupine pripreme, prvo bi izlagala 1. skupina, a potom bi uslijedio intervju između sudionika 2. i 3. skupine. (15-20 min)
- Na kraju bi trebalo provesti kratku evaluaciju radionice, ili jednostavno pokušati porazgovarati o osobnim razmišljanjima pojedinih sudionika radionice (5 min).

DIO ZA UČENIKE

Kontekstua izacija

Cilj je radionice upoznati se sa progonima oko 170 000 i stradanjem oko 60 000 Folksdojčera (pripadnika njemačke manjine) u Jugoslaviji neposredno nakon rata. Jugoslavija nije bila iznimka. Nijemci su sličnu sudbinu doživjeli u cijeloj istočnoj Europi. Sličnu sudbinu su doživjeli i Talijani u Jugoslaviji.

Velika većina Folksdojčera naseljavana je planskom kolonizacijom u 18. stoljeću, koju su poticali habsburški vladari u skladu s idejama kameralizma i fiziokratizma. Njihovim doseljavanjem trebala su se napućiti nenastanjena područja, te potaknuti razvoj poljoprivrede i obrta. Slomom Habsburške monarhije nakon Prvog svjetskog rata Nijemci su u novonastaloj državi Jugoslaviji postali nacionalna manjina. U vrijeme Drugog svjetskog rata pripadnici njemačke nacionalne manjine podijelili su se kao i mnogi drugi na prostoru Jugoslavije – jedni su se stavili u službu nacizma, drugi su pristupili antifašističkom pokretu, a treći su pokušali samo preživljavati u nemirnim vremenima.

Zadaci za 1. skupinu

Narodnooslobodilačka borba se vodila pod parolama nacionalnog i socijalnog oslobođenja naroda u Jugoslaviji.

1. Pokušajte na osnovi materijala koje ste dobili objasniti što je trebalo značiti to socijalno i nacionalno oslobođenje!
2. Jesu li se zajamčena prava odnosila na sve? Objasnite!
3. Raspravite unutar skupine o pitanju kolektivizacije krivnje!
4. Pripremite se za kratko izlaganje svega što je učinjeno unutar skupine!

Zadaci za 2. skupinu

Na osnovi izvora pripremite se za intervju s trećom skupinom, koja će odglumiti Folksdojčere koji su preživjeli logore, deportacije iz Jugoslavije... Pokušajte, kao mladi istraživači, povjesničari u razgovoru s Folksdojčerima saznati što više o njihovim sudbinama u Jugoslaviji nakon rata!

Zadaci za 3. skupinu

Pročitajte svjedočanstava Folksdojčera koji su preživjeli deportacije, logore... u Jugoslaviji i pokušajte se pripremiti za intervju. Odglumite Folksdojčere koje će intervjuirati druga skupina. Mladi povjesničari, istraživači htjet će što detaljnije saznati o vašim stradanjima. Imajte na umu: vi sada imate oko 80 godina, pa i više!

Prijedlog: razdijelite svjedočanstva međusobno unutar skupine i pokušajte se za intervju pripremiti kao skupina, kolektivno, a ne kao pojedinci.

PRILOG 1

DEKLARACIJA O OSNOVNIM PRAVIMA NARODA I GRAĐANA DEMOKRATSKE HRVATSKE, donesena na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a u Topuskom 9. svibnja 1944.

1. Hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj potpuno su ravnopravni. Nacionalnim manjinama u Hrvatskoj osigurat će se sva prava na nacionalni život.
2. Svi građani federalne države Hrvatske jednaki su i ravnopravni pred zakonom bez obzira na narodnost, rasu i vjeroispovijest.
3. Žene uživaju sva prava jednako kao i muškarci.
4. Svakom građaninu zajamčena je sigurnost ličnosti i imovine. Zajamčeno je pravo vlasništva i privatna inicijativa u gospodarskom životu.
5. Svim građanima zajamčena je sloboda vjeroispovijesti i sloboda savjesti.

PRILOG 2

ODLUKA AVNOJ-a (21.studenog 1944) O PRIJELAZU U DRŽAVNO VLASNIŠTVO NEPRIJATELJSKE IMOVINE, O DRŽAVNOJ UPRAVINAD IMOVINOM NEPRISUTNIH OSOBA

Č an 1.

Danom stupanja na snagu ove Odluke prelazi u državno vlasništvo:

- sva imovina Njemačkog Rajha i njegovih državljana koja se nalazi na teritoriju Jugoslavije
- sva imovina osoba njemačke narodnosti, osim Nijemaca koji su se borili u redovima Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije ili su podanici neutralnih država, a nisu se držali neprijateljski za vrijeme okupacije;
- sva imovina ratnih zločinaca i njihovih pomagača, bez obzira na njihovo državljanstvo, i bez obzira na državljanstvo, imovina svake osobe koja je presudom građanskih ili vojnih sudova osuđena na gubitak imovine u korist države.

Imovina jugoslovenskih državljana pada u tom slučaju pod udar ove Odluke, bez obzira da li se nalazi u zemlji, ili inozemstvu.

Č an 5.

Cilj postavljanja sve podržavljene ili sekvestirane imovine pod udar i nadzor Državne uprave narodnih dobara jeste maksimalno iskorištavanje te imovine za plansku proizvodnju radi što bržeg i što uspješnijeg dobivanja pobjede u oslobodilačkom ratu i za stvaranje uvjeta za uspješnu ekonomsku obnovu i izgradnju Jugoslavije kao cjeline i svih njenih federalnih jedinica (...)

Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije, god. 1, br 2, Beograd, 6. veljače 1945., str. 13-14.; Izvor preuzet iz knjige: Vladimir Geiger, Folksdojčeri pod teretom kolektivne krivnje, Osijek 2002., 56.

PRILOG 3

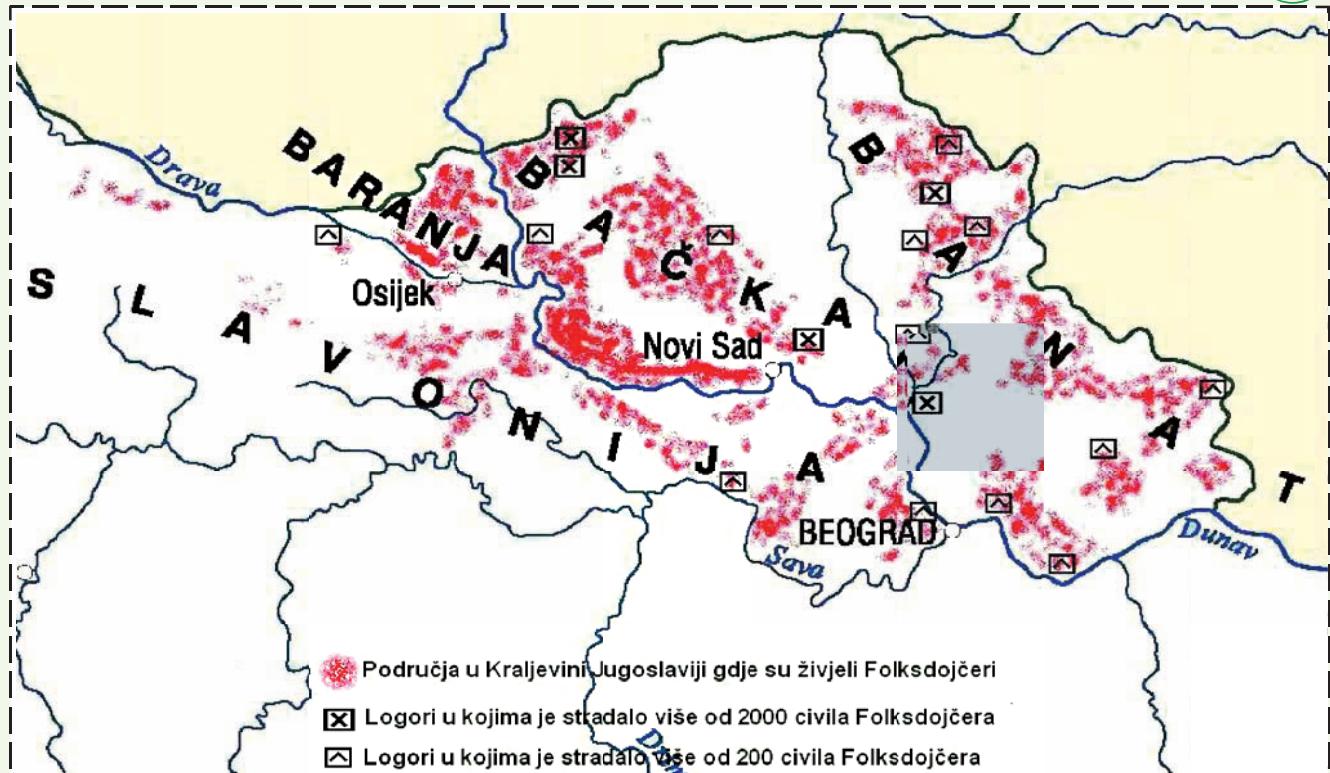
STRADANJE NJEMAČKOG CIVILNOG STANOVNIŠTVA U JUGOSLAVIJI OD STRANE TITOVA REŽIMA U RAZDOBLJU OD 1941. DO 1948.

Od oko **540 000** Nijemaca koliko ih je živjelo u Jugoslaviji do 1941.godine, oko **95 000** njih našlo se u sklopu njemačkih, mađarskih i hrvatskih vojnih jedinica, a oko **245 000** Nijemaca je evakuirano u Njemačku prije nego je Jugoslavija obnovljena pod Titovim režimom. U razdoblju od listopada 1944. do travnja 1945. oko **200 000** preostalih Nijemaca potpalо je pod kontrolu Titova režima. S iznimkom od oko 8000 ljudi, oko **170 000** preostalih etničkih njemačkih civila (od djece do starijih osoba) u razdoblju od 1945. do 1948. godine, bilo je otjerano u logore, gdje je oko **51 000** žena, djece i staraca podleglo bolestima, gladi, drugim nedaćama. Od ukupno oko 64 000 žrtava u razdoblju od 1941. do 1948., oko 40 000 je dokumentirano imenom i prezimenom.

Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948., Die Station eines Volkermordes, Donauschwäbische Kulturstiftung, München, 1998.; podatke preveo Denis Detling

PRILOG 4

Zemljovid izradio D. Detling, uz korištenje knjige *Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948., Die Station eines Volkmordes*, Donauschwäbische Kulturstiftung, München, 1998.

PRILOG 5

TRANSPORT FOLKSDOJČERA PROTJERANIH IZ JUGOSLAVIJE U AUSTRIJU, LJETO 1945.

slika preuzeta iz knjige Vladimir Geiger, *Nestanak Folksdojčera*, Nova stvarnost, Zagreb, 1997.

PRILOG 6

ZEMALJSKA KOMISIJA ZA REPATRIJACIJU NIJEMACA PRI MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA FEDERALNE DRŽAVE HRVATSKE U ZAGREBU IZVJEŠĆUJE (7. srpnja 1945.) Upravne odje e Obasnih, Okružnih i Gradskih Narodnih odbora o postupku repatrijacije (ise javanja / protjerivanja) Folksdojčera

/.../ "Vlada Jugoslavije stoji na stanovištu da sve Njemce koji se nalaze u okviru granice Jugoslavije raseli i uputi u Njemačku, čim se zato otvore povoljni tehnički uslovi.-

Mi na ovo imamo pravo iz sljedećih razloga:

1) Što su Nijemci, koji se danas nalaze u Jugoslaviji kolonizirani od strane Njemačkih osvajača na zemljiste koje je pripadalo Jugoslavenima.-

2) Što su Njemci njemačke manjine od dana naseljavanja u našu zemlju, a sve do danas radili protiv interesa naroda Jugoslavije, stavljajući se u službu Njemačkih imperialista. To se naročito ispoljilo u tijeku ovoga rata, kada su oni sa svim sredstvima aktivno angažovali se u borbi protiv naše vojske i Narodno-oslobodilačkog pokreta uopće.-

3) Što su njemačke manjine u Jugoslaviji u tijeku ovoga rata počinile toliko zla narodima Jugoslavije, da bi njihovo daljnje zadržavanje u okvirima granice Jugoslavije smetalo sređivanju i izgradnji naše državne zajednice.

Na osnovi iznošenog u obzir za iseljavanje dolaze svi Njemci i Njemice po sljedećem kriteriju:

1) Kome je materinski jezik njemački (potječe iz braka Njemca ili Njemice).-

2) Tko potiče iz braka u kome je otac Njemac-

Od ovoga se izuzimaju:

1. Tko je aktivno pomagao narodno-oslobodilačku borbu (ostaje zajedno sa svojom užom porodicom-djeca otac i majka)

2. Njemice udane za Jugoslavene sa djecom.

3. Djeca do uključivo 16 godina iz braka Jugoslavenke sa Njemcem, u koliko se takova Jugoslavenka odluči da ostane u zemlji i napusti muža Njemca. Ženi Jugoslavenki udatoj za Njemca ostaje slobodno da bira da li će poći sa mužem ili će ostati u zemlji sa djecom do 16 godina. U koliko se radi o ženskom bračnom partneru nejugoslavenske narodnosti takva je žena dužna da slijedi muža Njemca.

4. Ona lica koja nedvojbeno dokažu da su austrijski državljanini ili austrijske narodnosti nemaju se seliti. Pri tome treba budno paziti da se kao takovi ne iskažu lica njemačkog državljanstva ili narodnosti. Ovo se odnosi na ona lica koja su se ogriješila kao i pripadnici Njemačke odnosno Njemci, jer u tom slučaju za njih važi isti kriterij repatrijacije. Ako su Austrijanci bili u Kulturbundu dužni su se iseliti.

U svrhu rapatrijacije Njemaca sa strane nadležnih Ministarstava obrazovana je Zemaljska komisija pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, koja je dužna da organizira i rukovodi, nadzire i dr. rad oko repatrijacije Njemaca /.../

Odmah po prijemu ovih direktiva najhitnije (bilo kurirom ili depešom) dostaviti ovoj komisiji ukupan broj lica za iselenje te gdje su sada smješteni u logore. Ovo nam je žurno potrebno kako bi imali pregled i poduzeli dalnje potrebne mјere. Oblasnim odnosno Okružnim komisijama prepušta se upotreba radne snage iseljenika dok se nalaze u logorima. Sve ove poslove savjesno i odmah izvršiti, jer će odmah iza toga uslijediti transportovanje iseljenika sa cijele teritorije Hrvatske u Njemačku. /.../

(preuzeto iz knjiga: Vladimir Geiger, Nestanak Folksdojčera, Nova stvarnost, Zagreb, 1997. i
Vladimir Geiger, Folksdojčeri pod teretom kolektivne krivnje, Osijek 2002.)

PRILOG 7

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O HAPŠENJE I ODVOĐENJU U SABIRNI LOGOR U JOSIPOVCU, DEPORTACIJI U RADNI LOGOR VALPOVO...

/.../ Elizabeta Konig (1921.) zajedno s majkom Anom Reitz (1892.) i ocem Andrijom Reitz (1885), te kćerkom Ernom Konig (1943.) odvedeni smo od kuće, u Divaltovoj ulici 153 u Osijeku, 10.05.1945. god., prvo u Gradski vrt, gdje se skupilo još puno naših susjeda i poznanika. Navečer smo vlakom odvezeni u Josipovac, gdje smo proveli oko 3 mjeseca, u Omladinskim barakama, na goloj zemlji. Sa sobom nismo smjeli ništa ponijeti, osim odjeće na nama. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz 1921.)

/.../ Zatim je krenula nepregledna kolona nevinih ljudi, civila, na svoj "križni put" iz Josipovca prema Valpovu u drugi logor. Pješačili smo cijeli dan po prašnjavome seoskom putu, bez hrane, vode i odmora. Bila je velika vrućina, sunce je peklo. Kolonu su tjerali naoružani partizani na konjima vitlajući bićevima. Slabije osobe, uglavnom starci, od iznemoglosti su padali, a nitko im nije smio pomoći. Moralo se ići dalje, a iza nas se čula pucnjava. I moja majka je pala, na što sam se i ja zaustavila i kleknula kraj nje. Partizan na konju, visok, crn, u dobro skrojenoj odjeći (činove ne znam!), grubo mi je zapovjedio, igrajući se pištoljem, da krenem dalje. Konjem nam se približio toliko kao da će nas zgaziti. Nakon što sam mu odgovorila da mi je to majka, te neka i mene ubije, odjehao je dalje i nekoga iz kolone udario bićem. /.../

(Paula Kotnik rođena 1927.)

PRILOG 8

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O REPATRIJACIJI...

/.../ U to vrijeme su bili organizirani transporti za Njemačku, no mi nismo htjeli ići, jer smo ovdje rođeni i nadali smo se vratiti kući, jer ništa nismo skrivili. Nakon par dana odvedeni smo u logor u Valpovo. Nakon nekog vremena, ponovno je išao transport za Njemačku. Ovog puta smo se morali ukrcati u vlak. Vozili su nas u stočnim vagonima, krcatim ljudima, već iscrpljenima i bolesnima, do austrijske granice. Tu nas nisu htjeli propustiti, nego su nas vratili natrag preko Velike Pisanice, logora Šipovac do Krndije. Tu je bilo sve porušeno, pa smo proveli oko 3 tjedna pod vedrim nebom. Od Krndije smo pješice tjerani, pod stražom, do logora Valpovo. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz 1921.)

PRILOG 9

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O LOGORU VALPOVU I O UVJETIMA ŽIVOTA U LOGORU...

/.../ Logor Valpovo bio je veći i jače osiguran gustom bodljikavom žicom. U središtu logorskoga kruga nalazio se drveni izvidnički toranj s reflektorom. Na jednoj strani kruga poredane su barake u nekoliko redova, a na drugoj je strani bila zgrada za partizane. U toj zgradi se nalazila i tzv. ambulanta. Baraka u kojoj smo spavale bila je duga oko 20 metara, s jednim ležajem od dasaka po cijeloj dužini, tako isto i na katu. Za jednu osobu je bilo prostora oko 50 cm. Ovdje u Valpovu je bilo više stražara nego u Josipovcu, a imali su i pse. Stražari su bili vrlo grubi i surovi. /.../ Barake su bile pune stjenica i ušiju. Higijenski uvjeti našeg života bili su nikakvi. Prali smo se svi na jednoj slavini u logorskome krugu, a s te se slavine uzimala i voda za piće. /.../ Posjeti su bile ponekad dopušteni, ovisno o raspoloženju uprave i stražara. Posjetitelji nisu ulazili u logor, nego se razgovaralo kroz bodljikavu žicu, u stražarevoj nazočnosti. Nekad bi stražar dopustio samo viđenje, a ponekad smo smjeli primiti donesenu hranu, higijenski pribor ili kakav odjevni predmet. Često su posjetitelji doneseno morali odnijeti natrag, a kako smo mi bili jako gladni, plakalo se s obje strane bodljikave žice. /.../ Odmah po dolasku u logor razdvojili su muške od ženskih članova obitelji. S mojim ocem u baraci je spavao logoraš, po zanimanju liječnik, dr. Schmidt, kojega su zaposlili u logorskoj ambulanti. /.../ Dr. Schmidt je povjerio mom ocu da će tražiti pomoćnicu u ambulantni, te savjetovao da se javim, kako bi me makar po danu mogao zaštитiti od silovanja i drugih tortura, za koje je znao da se događaju. Logoraše su zatvarali u podrumu i tamo ih tukli. Javna kazna je bila privezivanje za "stup srama". Na nekoliko postavljenih stupova u logorskom krugu vezivali su "neposlušne logoraše" i ostavili ih vezane bez hrane i vode na suncu cijeli dan. Po danu se nisam odvajala od toga plemenitog liječnika. Noć je bila opasna jer su stražari noću obilazili barake, baterijom osvjetljavalici i na taj način izabirali žrtvu za "noćno preslušavanje". /.../ U logoru je svakodnevno umiralo pet do sedam ljudi od tifusa i dizenterije. Mrtvace su iznosili logoraši pod nadzorom stražara. Jedno je vrijeme i moj otac bio među onima koji su iznosili mrtvace. Nikad mi nije htio pripovijedati gdje su pokopani, ali iz toga što bi se vraćali za sat - dva, zaključujem da su pokopani relativno blizu Valpova. Razumije se da Crveni križ ili kakva druga humanitarna organizacija nije nikad posjetila logor. /.../

(Paula Kotnik rođena 1927.)

/.../ Barake su bile prepune logoraša, da za nas i nije bilo mjesta. Spavali smo na poljani tj. na travi. Imali smo jastuke i deke, što su nam prijatelji još pri odlasku donijeli, pa nam je dobro koristilo. Osim toga, zbog vrlo loših higijenskih uvjeta, u barakama je bilo puno ušiju. Tako smo se barem od toga spasili. /.../

(Franciska Bušljeta rođ. Poker u Brčkom)

/.../ Život u logoru bio je jako težak, bili smo svakodnevno izloženi šikaniranju i batinanju od strane stražara, koji su bili naoružani puškama ili pištoljima, a imali su i drvene batine kojima su nas premlaćivali. /.../ Tog dana su nas natjerali na logorsku žicu i morali smo gledati egzekuciju strijeljanjem nad nesretnim Ciglerom. Kada su obavili svoj prljavi posao, Prekodravac nam je kratko rekao da će tako svaki od nas proći ako pokušamo bijeg iz logora. Noću su nas odvodili u baraku gdje je bio Prekodravac, tu su nas ispitivali i optuživali, uglavnom za petokolonaštvo sa fašizmom, te su nas premlaćivali. U nekoliko navrata sam primjetio da su noću negdje oko 2-3 sata u logor dolazila plato kola na koja su stavljali mrtve logoraše, gdje su ih odvozili i pokopavali nažalost ne znam. /.../

(Franjo Tein rođ. 1924. u Sagu kraj Valpova)

Svjedočanstva preuzeta iz knjige Radni logor Valpovo 1945.-1946., Osijek, 1999.

PRILOG 10

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠAO RADU U LOGORU I IZVAN LOGORA...

/.../ Morali smo ići na rad /.../ I to je bilo bolje nego ostati u logoru, gdje su vladale bolesti, tifus, dizenterija, uši i stjenice. Ponekad bi nam mještani davali hranu./.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz 1921.)

/.../ Prekodravac nas je još i iznajmljivao kao radnu snagu, građanima Valpova i okolice, i za to uzimao novčanu naknadu. Bili smo u tretmanu robova jer nas je mogao unajmiti tko je god poželio i za bilo kakav posao, samo je za to morao platiti određeni novčani iznos Prekodravcu. Ja sam imao sreće u par navrata, pa su me unajmili i za to također platili očevi priatelji, koji su poznavali mog pokojnog oca, bili su to gospoda Braćevac i Ugraj, oni su bili korektni prema meni tako da sam se tih par dana mogao opustiti od svakodnevne logorske torture.

(Franjo Tein rođ. 1924. u Sagu kraj Valpova)

PRILOG 11

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O HRANI U LOGORU...

/.../ Hrana je bila oskudna, dva obroka dnevno, po kakvoći posve neprimjerena ljudskoj prehrani. Na hranu se čekalo u redu s aluminijskom posudicom i žlicom pred "kazanom". Po kiši smo jeli stojeći ili na travi u logorskome krugu./.../

(Paula Kotnik rođena 1927.)

/.../ Ovdje je bilo jako loše, dobivali smo za jelo: čorbu od graška, krumpira ili graha, jako malo je toga bilo u čorbi. Dobili smo i malo kukuruznog i ječmenog kruha. Kuhalo se sve bez masti i soli. Ujutro smo dobili čaj od hrastove kore bez šećera, zbog proljeva. Vode smo samo malo dobili po osobbi, i to samo u jutro jedan sat i navečer jedan sat. /.../ Istim danom je umrlo preko dvadesetero male djece. /.../ Upravitelj logora Valpova je nakon toliko umrle djece najedanput dozvolio ženama da idu prositи u okolini mljeko za djecu. /.../

(Stefan Schwob rođ. 1930. u Mrzoviću kraj Đakova)

PRILOG 12

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O IZLASKU IZ LOGORA...

/.../ Prvog svibnja 1946. puštene smo iz logora. Tada su svi zatečeni logoraši pušteni van na milost i nemilost.

(Rozina Petrović iz Osijeka rođ. Holstein 1927.)

/.../ Kada smo ponovo došli u logor "Valpovo" doznali smo, da je za nas stigla i otpusnica iz logora, ali ne i za našeg tatu. Odlazimo 15. kolovoza 1945. g. tj. na dan Velike Gospe. Tata nas je ispratio tužnim pogledom koji nikada neću zaboraviti. /.../ Tata je s ostalim logorašima premješten u logor "Krndija" gdje je i umro 4. veljače 1946. g. /.../

(Franciska Bušljeta rođ. Poker u Brčkom)

/.../ Nakon nekog vremena počela sam raditi u domu za djecu koja su u ratu ostala bez roditelja, a bio je smješten u Valpovačkom dvorcu. Iz logora sam otpuštena 29.04.1946., a u domu sam ostala raditi do 1948. god. Tu je i kćer bila sa mnom, bila je dobra hrana, dobili smo i odjeću što je slala tzv. UNRA. Moji roditelji su otpušteni 06.05.1946., vratili su se u Osijek, uz pomoć dobroih ljudi, ponovno se uključili u život./.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz 1921.)

VJERSKE (NE)SLOBODE

U kojoj mjeri je religija bila dio svakodnevnog života u Jugoslaviji?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

45 minuta

DIO ZA UČITELJE

Komunistička ideologija negirala je postojanje Boga i promatrala religiju kao instrument vladajućih slojeva kojima su podanike držali u pokornosti. Dugoročni cilj komunističkih vlasti je bio potiskivanje vjerskih organizacija u Jugoslaviji. Vjerskim zajednicama je oduzimana imovina, zabranjivao se rad institucija pod nadzorom crkava, mnogi svećenici su progonjeni, zatvarani i likvidirani. Koliko god da su deklarativno vjerske zajednice bile tolerirani čimbenik svakodnevnog života u Jugoslaviji, u praksi su bile nepoželjne vlastima i od njih kontroliranih medija. Isto tako, koliko god se pokušavalo sprječiti slobodno izražavanje vjerskih osjećaja, mnogi su ipak zadovoljavali svoje vjerske potrebe. U konačnici, kako potvrđivanje religije, tako i negiranje iste činilo ju je sastavnim dijelom svakodnevnog života u Jugoslaviji.

ZADACI

... su usvajanje novih znanja o odnosu vlasti i medija u Jugoslaviji prema vjerskim zajednicama i pitanjima religije, te slobodi prakticiranja vjerskih obreda u Jugoslaviji od 1945. do 1990. godine, razvijanje kritičkog razmišljanja, rad na slikovnim i pisanim izvorima, vježbanje timskog rada...

CILJ

..jest sudionicima radionice pokazati kako je religija bila svakodnevni dio života u Jugoslaviji pored deklarativnog priznavanja vjerskih sloboda i praktičnog potiskivanja vjerskih zajednica i religioznih osjećaja iz svakodnevnog života.

ARTIKULACIJA RADIONICE

- U uvodnom dijelu radionice sudionike bi trebalo upoznati s ciljem radionice i na ploču napisati ključno pitanje. Bilo bi dobro zamoliti učenike da pokušaju unaprijed odgovoriti na pitanje i na taj način propitati njihove predrasude ili predznanje. (5 min)

- Učenike bi trebalo podijeliti u 4 skupine.

Prvoj skupini dati priloge 1, 2 i 11.

drugoj skupini priloge 4, 9 i 10

Trećoj skupini priloge 3, 8 i 5

Četvrtoj skupini priloge 6 i 7.

Svaka skupina bi uz izvore trebala dobiti i tablicu za popunjavanje.

Neki od priloga sadrže samo jedan izvor, a poneki i dva izvora.

Sve bi skupine trebale proučiti dobivene priloge i uz pomoć dodatnih pitanja ispod izvora popuniti tablicu. Trebalo bi upozoriti učenike da mnogi prilozi odgovaraju uz više teza ponuđenih u tablici (20 min)

- Uz pomoć tablice, skupine bi trebale javno prezentirati dobivene materijale i rješenja zadatka. (15 min)

- Nakon izlaganja svih skupina trebalo bi potaknuti kratku raspravu o ključnom pitanju napisanom na ploči. (5 min)

DIO ZA UČENIKE

Kontekstua izaziva

Komunistička ideologija negirala je postojanje Boga i promatrala religiju kao instrument vladajućih slojeva kojima su podanike držali u pokornosti. Dugoročni cilj komunističkih vlasti bio je potiskivanje vjerskih organizacija u Jugoslaviji. Vjerskim zajednicama je oduzimana imovina, zabranjivao se rad institucija pod nadzorom crkava, mnogi svećenici su progonjeni, zatvarani i likvidirani. Ovisno od promjenjive političke situacije, država je tolerirala izražavanje vjerskih osjećaja i dozvoljavala djelatnost vjerskih institucija.

Zadaci za učenike

Proučite dobivene priloge i uz pomoć potpitanja ispod svakog izvora pokušajte popuniti tablicu

Izvor (kratak sadržaj izvora)	Koje tvrdnje odgovaraju izvoru? Obraz oži!			
	Vjerske zajednice su bili požejan čimbenik svakodnevnog života u Jugosaviji	Vjerske zajednice nisu bili pożejan čimbenik svakodnevnog života u Jugosaviji	Gradani u Jugosaviji su s obodno zadovojava i svoje vjerske potrebe	Gradani u Jugosaviji nisu s obodno zadovojava i svoje vjerske potrebe

PRILOG 1

VLAST I PREDSTAVNICI VJERSKIH ZAJEDNICA

Prijem predstavnika vjerskih zajednica u Prezidijumu Skupštine Jugoslavije, 25. V 1952.

Predstavnike kojih vjerskih zajednica
uočavaš na sici?
Koga i šta još uočavaš na sici?

*Muzej istorije Jugoslavije, fotozbirka, 1952,
K-14/126.*

PRILOG 2

USTAV FNRJ

Gava V, Prava i dužnosti građana.

Član 25.

Građanima je zajamčena sloboda savjesti i sloboda vjeroispovjesti. Crkva je odvojena od države. Vjerske zajednice, čije se učenje ne protivi Ustavu, slobodne su u svojim vjerskim poslovima i u vršenju vjerskih obreda. Vjerske škole za spremanje svećenika slobodne su a stoje pod općim nadzorom države.

Zabranjena je zloupotreba crkve i vjere u političke svrhe i postojanje političkih organizacija na vjerskom temelju. Država može materijalno pomagati vjerske zajednice.

Šta država jamči vjerskim zajednicama i vjernicima?

Kako je uređen odnos države prema crkvi i obrnuto?

PRILOG 3

IZLAGANJE EDVARDA KARDELJA NA SASTANKU INFORMBIROA U POLJSKOJ VII 1947.

(...) S jedne strane smo uvećali pritisak protiv najreakcionarnijeg dijela crkvene hijerarhije, a s druge strane, mi dajemo koncesije, pa i materijalnu pomoć onom dijelu hijerarhije i popova koji su skloni surađivati sa državom i koji su nezadovoljni vatikanskom politikom, koja ih tjera u sve oštiri sukob s nama. U rezultatu toga, mi smo postigli prilične uspjehe. (...) Tako smo imali u ovoj godini, u vezi s raznim crkvenim svečanostima, niz sukoba između samih sudionika tih svečanosti, pa čak i masovnih tuča. (...)

Mnogo su jače naše pozicije u pravoslavnoj crkvi. Tu je diferencijacija mnogo dublja. Na niže svećenstvo mi imamo vrlo jak utjecaj, koji datira još iz vremena rata. U nekim republikama, kao što je na primjer u Crnoj Gori i Makedoniji, svećenstvo stoji skoro kompaktno uz narodnu vlast, a u Srbiji, Bosni i Hrvatskoj u vrlo velikom dijelu reakcionarni vrhovi crkvene hijerarhije nemaju ni ovdje aktivno za sebe većinu svećenstva. (...)

Što se tiče muslimanske crkve, koja ima, naravno, mnogo manji značaj, mi smo u posljednje vrijeme postigli vrlo ozbiljan uspjeh tom istom taktikom diferencijacije. Na posljednjem saboru te crkve bio je izabran novi poglavar muslimanske crkve Reis-Ul-Ulema, koji je tjesno povezan za Narodni front. Niže svećenstvo je, međutim, velikim dijelom neprijateljski raspoloženo prema nama, ali će poslije promjene u vrhu, svakako biti mnogo lakše lomiti njihov otpor odozdo. Mi ne sumnjamo da će se naše mjere protiv reakcionarne hijerarhije svih crkava morati još više pooštiti, ali smo istovremeno uvjereni, da ćemo i u pogledu daljnje unutarnje diferencijacije postići nove uspjehe. (...)

Muzej povijesti Jugoslavije, Putovanja i posjete J. B. Tita, I-3-b/759-2

ČLANAK IZ STRANOG TISKA

"Uvjereni smo: nadbiskup zagrebački, osuđen na 16 godina robije, jest nevin... Sve je jasno, ako se podsjeti da je 8. rujna 1946. zagrebački nadbiskup, prvi među hrvatskim biskupima, odbio prekinuti veze s Rimom. Mons. Stepinac trpi za jedinstvo, on je jedan od mučenika jedinstva..."

Francois Maurice, član Francuske Akademije u Le Figaro, 2.11.1946.

O čemu govore izvori?

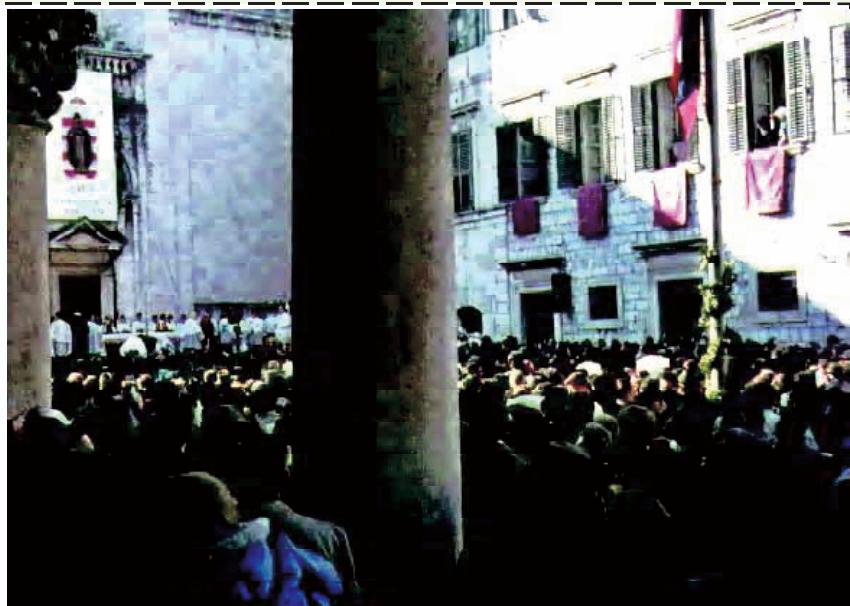
Kakav je bio odnos v asti prema crkvenim zajednicama?

PRILOG 4

1000-GODIŠNJA PROSLAVA SV. VLAHE U DUBROVNIKU (1972.)

Fotografija prikazuje svečanu proslavu sv. Vlaha 1972. godine. Sv. Vlaho se slavi 3. veljače ali 1972. godine (kada se obilježavalo 1000 godina proslave sv. Vlaha) svečana procesija se organizirala u prvu nedjelju nakon dana sv. Vlaha, dakle 5. veljače jer 3. veljače nije mogao biti neradni. Sljedeći članak je jedini članak iz lokalnog tjednika "Dubrovački vjesnik" od 11. 02 1972. (izlazio subotom), na str 2., koji na bilo koji način spominje proslavu Sv. Vlaha:

VATIKANSKI DUŽNOSNICI BORAVILI U DUBROVNIKU

U Dubrovnik su u subotu, 5. veljače, avionom iz Rima doputovala dva visoka dužnosnika Vatikana – kardinal Franjo Šeper, prefekt Kongregacije za nauk vjere i kardinal John Joseph Wright, prefekt Kongregacije za klerike. Na aerodromu u Čilipima kardinale su dočekali i pozdravili predsjednik komisije za vjerska pitanja Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske Zlatko Frid, predsjednik Skupštine općine Dubrovnik Ante Vetma i predsjednik Općinske komisije za vjerska pitanja Veljko Betica.

Kardinali Šeper i Wright u nedjelju su prisustvovali crkvenim svečanostima upriličenim povodom proslave 1000-godišnjice kulta sv. Vlaha. Istog dana navečer u čast dvojice kardinala Ante Vetma je u hotelu "Excelsior" priredio večeru, kojoj su prisustvovali Zlatko Frid i više crkvenih dostojanstvenika.

Visoki dužnosnici Vatikana Franjo Šeper i John Joseph Wright otputovali su iz Dubrovnika u Rim u utorak 8. veljače.

1. Što uočavate na sici?
2. O čemu govori novinski čanak?
3. Jesu i novine po tvom mišjenju adekvatno poprati dogadaj koji možeš vidjeti na sici?

PRILOG 5

NASLOVNICE DNEVNOG LISTA GLAS SLAVONIJE OD 25.12.1945. I 25.12.1971.

- ?
1. Usporedite nas ovnici G asa S avonije iz 1945. i 1971.! Koje nas ove možete uočiti?
 2. Ističu i nas ovi, po vašem mišjenju, ono što je većina čitate ja smatra a najbitnjim dogadjajem toga dana?
 3. Biste i danas, da ste urednici novina, na Bajram i i Uskrs spomenu i te vjerske b agdane na nas ovnici novina? Zašto?

PRILOG 6

PROSLAVE VJERSKIH BLAGDANA

Procesija u Peteranecu - se o u Podravini

privatni album, fotografija snimljena tijekom 60-ih god.

Prosava vjerskog praznika Vrbice u Beogradu 1945.

Radmila Radić, Država i verske zajednice 1945-1970., Beograd 2002., str: 433.

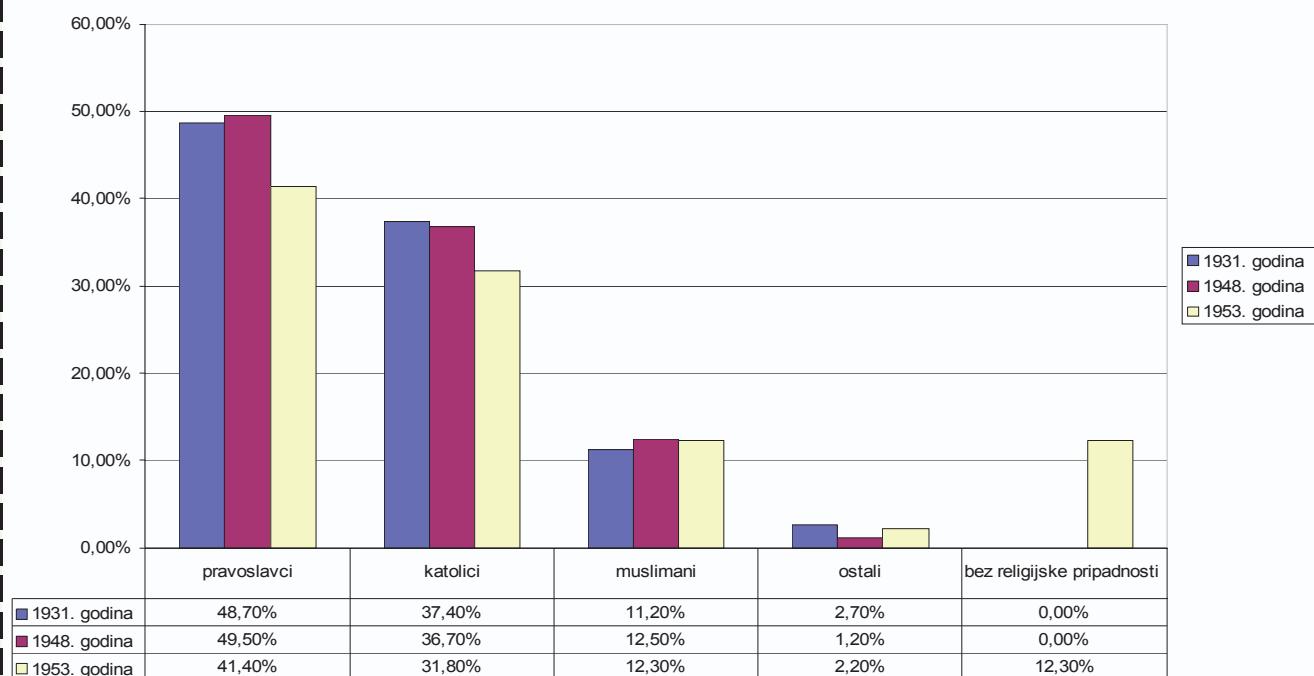

Što sve uočavaš na fotografijama?

PRILOG 7

Stanovništvo po vjerskoj pripadnosti

1. Obrati pozornost na promjene postotka pravosavnog, kato ičkog i musimanskog stanovništva i stanovništva bez religijske pripadnosti u Jugoslaviji!
2. Kako to objašnjavaš?
3. Nakon 1953. g. popis stanovništva se nije vršio po vjerskoj pripadnosti. Kako objašnjavaš tu činjenicu?
4. Što misiš da je se broj stanovnika bez religijske pripadnosti povećavao i smanjivao?

PRILOG 8

IZJAVA

“Učitelj sam predškolskog odgoja. Na studiju (studirala sam od 1972. do 1974.) upućivalo nas se na to da kao budući odgojitelji ne bismo trebali ići u crkvu, s obzirom da ćemo odgajati djecu. Od učitelja se očekivalo da ne ide u crkvu. Na studiju su nas čak kolegice prijavile tadašnjem ravnatelju Centra za predškolski odgoj da kao budući učitelji predškolskog odgoja ne možemo raditi s djecom jer idemo u crkvu. Dvije kolegice su bile na kratkom razgovoru kod ravnatelja, no mislim da oko toga nije bilo kasnije ništa. Kada sam počela raditi, Božić i drugi vjerski blagdani se s djecom u vrtiću nisu obilježavali. Vrtić smo npr. smjeli s djecom uređivati ukrasnim kuglicama, slikama Djeda Mraza, po strogoj direktivi “od gore”, tek poslije 28.12., za Novu godinu, prije ne, a dekoracije Djeda Mraza bi se uklanjale odmah nakon Nove godine kako se ne bi to moglo povezati ni s jednim vjerskim blagdanom, a prostor se tada popunjavao aplikacijama zimskog ugodžaja. Od 1980. do 1985. godine živjela sam s mužem i sinom u domarskom stanu u Dječjem vrtiću Jaglenac u Donjem gradu u Osijeku. Tamo također nismo njegovali neke vjerske običaje niti imali u stanu neka vjerska obilježja. Nismo se usudili, jer se stan nalazio u sklopu vrtića, i jer nam je u taj stan mogao svatko ući i vidjeti npr. okićenu božićnu jelku ili možda raspelo. Jednostavno sam se bojala neugodnosti, možda nečeg goreg. Čak i kod krštenja sina (1977.) ja nisam bila prisutna u crkvi. Bojala sam se da me netko ne vidi u crkvi. Vjerski običaji njegovali su se kod mojih ili muževljevih roditelja.”

Vlasta Detling, nastavnica predškolskog odgoja u dječjem vrtiću "Nevičica" u Osijeku rod 30.9.1953.

Kakvo je bi o iskustvo običnog čovjeka po pitanju isповijedanja vjere?

PRILOG 9

IZJAVA

“Osobno smatram da se u bivšoj Jugoslaviji slobodno moglo ići u Crkvu, osim ako ste htjeli napredovati. Ja sam slobodno išla u crkvu, pjevala sam k tome u crkvenom zboru i nikada me u poduzeću nije nitko zbog toga prozivao. Istina, svi moji šefovi bili su Hrvati i nije me nitko kontrolirao. Tamo gdje su u našoj tvornici šefovi bili Srbi, kontroliralo se jel’ se išlo u crkvu. Radila sam u jednoj velikoj osječkoj tvornici /p.p.a/, velikoj i u jugoslavenskim razmjerima, i bila sam šef smjene. Bila sam dobar radnik i mogla sam napredovati. Trebala sam postati šef pakiranja, što je vuklo za sobom i duplo veću plaku. Da bih napredovala morala sam postati član Saveza komunista, što sam odbila. Da sam pristupila Savezu komunista i prihvatile napredovanje, kontrolirao bi se i moj odlazak u crkvu. Prilikom krštenja moje kćerke 1981. muž krsne kume, koji je kao inženjer radio u istom poduzeću kao i ja, nije se usudio biti u crkvi prilikom krštenja. Sekretar osnovne organizacije Saveza komunista u našem poduzeću me ubrzo nakon krštenja zvao na razgovor. Tražio je da dam izjavu, je li tada mladi inženjer bio na misi prilikom krštenja. Pred kumom je bila budućnost i čak da je i bio na misi ne bih to priznala. Ali on nije bio na misi. Drugih nekih loših iskustava s odlaskom u crkvu u bivšoj Jugoslaviji nisam imala. Imao je moj sin (rođen 1975.). U osnovnoj školi u Tenji (prigradsko naselje Osijeka, op.a) učiteljica je prozivala svu djecu koja su išla na vjerouau pred ploču i dijelila im packe. Znao je čak i pobjeći kući, ostavivši torbu u školi.”

Ružica D., umirovljenica iz Osijeka, rođena 13.12.1950

Kakvo je bi o iskustvo običnog čovjeka po pitanju isповijedanja vjere?

PRILOG 10

»Dok je s jedne strane Ustavom i Zakonom o djelovanju vjerskih zajednica zagaranirano pravo na slobodu vjeroispovijesti, s druge strane se neki vjernici, navodno, osjećaju kao građani drugog reda. (...) U praksi, raspačavanje poziva stanovnicima nekog nebodera da prisustvuju crkvenom obradu ili drugim aktivnostima župe završava pljenidbom od strane predsjednika kućnog savjeta i porukom (pre)agilnom svećeniku da materijal može podići u prostorijama mjesne zajednice.«

Polet, br. 141, 12. 11. 1980., str. 5

Kakva su bi a iskustva nekih svećenika i župnika?

PRILOG 11

DOLAZAK TITA U MOSTAR SA PRATNJOM 4. X. 1954. GODINE.

1. Što uočavaš na fotografiji?
2. Obrati pažnju na državne simbole - petokraka, zastave!
3. Gdje su raspoređeni državni simboli?
4. Što misiš o tome?

*Muzej povijesti Jugoslavije, fotozbirka, 1954,
K-33/151.)*

“MI SMO TITOVI TITO JE NAŠ”

Josip Broz Tito je bio pravedan v adar i narodni vođa poštovan u zem ji i inozemstvu?!

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

90 minuta

DIO ZA UČITELJE I SUCE

Tema ove radionice je doživotni predsjednik socijalističke Jugoslavije, Josip Broz Tito, karakter njegove vladavine i njegov ugled u zemlji i inozemstvu. Od kraja Drugog svjetskog rata pa do njegove smrti 1980. godine, Tito je bio na čelu svih najznačajnijih institucija u Jugoslaviji. Ovakvo objedinjavanje funkcija u rukama jednog čovjeka vodilo je stvaranju kulta ličnosti Tita i poistovjećivanju jugoslavenske države s njim. Gradovi, ulice, škole dobivale su Titovo ime, a njegove slike nalazile su se u svim javnim ustanovama i u većini domova običnih ljudi. Tito nije ostavio samo dubok trag na prostoru Jugoslavije, već je uživao ugled istaknutog državnika i u međunarodnim okvirima.

Stvaranje kulta ličnosti, među stanovništvom Jugoslavije gradilo je imidž Tita kao pravednog vladara koji se brine za sve građane. Je li to sve bilo tako i jesu li svi ljudi u Jugoslaviji uživali “Titovu pravdu”? Nakon propasti socijalističke Jugoslavije nastaje niz kontroverzi vezanih za Tita. U ovoj radionici-debati koriste se različite vrste izvora (arhivski dokumenti, novinski tekstovi, fotografije, zemljovid) koji načinu Titove vladavine i njegovom ugledu u zemlji i inozemstvu pristupaju iz različitih gledišta. Radionicom se ukazuje da popularne predstave jednog vremena o određenoj ličnosti i njenoj aktivnosti ne moraju biti potpuno točne i da postoji druga strana medalje. Radionica se sastoji od dva dijela. U prvom je naglasak na analizi izvora vezanih za temu, a u drugom na razvijanju vještina timskog rada, argumentiranog izlaganja, razvijanja demokratičnosti i uvažavanja stavova drugih, koji će biti iskazani kroz debatu.

ISHODI

Učenici su se osposobili za samostalni rad na izvorima, vrednovanje izvornog materijala i interpretiranje izvora, argumentiranog izlaganja i stekli nova znanja o Josipu Brozu Titu i socijalističkoj Jugoslaviji kao i kontroverzama vezanim za njih.

CILJ

Razvijati sposobnost analize izvora, kritički pristup izvorima, vrednovati izvorni materijal; poticati timski rad, branjenje stavova i uvažavanja argumenata drugih, stjecanje novih znanja o karakteru vladanja J. B. Tita.

NAČIN RADA

- Voditelj iz reda najboljih učenika bira troje sudaca i daje im sve izvore i tablice 1, 2 i 3 (*Sudačka tablica, Redoslijed govora i dužnosti govornika, Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante*) kako bi se što bolje pripremili za donošenje presude.

- Ostale učenike dijeli na dvije skupine (afirmacijsku - anđele i negacijsku – vragove), pri čemu svaka skupina formira okrugli stol za sebe. Zatim svaku skupinu dijeli na po tri podskupine i podskupinama dijeli izvore koji su im namijenjeni, a koji su isti i za skupinu “anđela” i za skupinu “vragova.” Učenici dobivaju uputu da izvori unutar skupine mogu kružiti zbog konzultacija, usuglašavanja mišljenja i argumenata. Učenici uz izvore ne dobivaju pitanja već voditelj radionice svakoj podskupini daje tekst kontekstualizacije i papir na kojem je ispisano ključno pitanje/debatna teza, i zadatak da se u ponuđenim izvorima traže elementi koji afirmiraju i negiraju postavljenu debatnu tezu.

- Učenici analiziraju dobivene izvore
- Nakon analize izvora, svaka podskupina bira svoga predstavnika, koji postaje član afirmacijske ekipe (andeo), odnosno negacijske ekipe (vrag). Tada voditelj radionice afirmacijskoj i negacijskoj ekipi daje tablice 2 i 3 (*Redoslijed govora i dužnosti govornika, Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante*) da bi potom ekipe pristupile pripremi za debatu. Dok ostatak razreda analizira izvore i priprema se za debatu, suci proučavaju dobiveni materijal.
- Nakon izvršene pripreme voditelj radionice (učitelj) organizira debatu (koristi kao vodič tablice 2 i 3) u kojoj su aktivni sudionici debatanti i suci. Ostali učenici predstavljaju publiku koja prati debatu. Po završetku debate, suci proglašavaju pobjedničku ekipu i najboljeg debatanta, uz obavezno obrazloženje presude.

AKTIVNOSTI

1. korak: Uvod učitelja - voditelja radionice (učenicima pojašnjava što je debata, koji je njen cilj i kako je radionica zamišljena) (**5 minuta**)
2. korak: Voditelj bira suce i daje im potreban materijal (sve izvore i tablice 1, 2 i 3). Ostale učenike dijeli na skupine i podskupine. Svakoj podskupini dijeli izvore koji su njoj namijenjeni, tekst kontekstualizacije i papir na kojem je ispisano ključno pitanje/debatna teza i zadatak da se u ponuđenim izvorima traže elementi koji afirmiraju i negiraju postavljenu debatnu tezu. (**10 minuta**)
3. korak: Učenici analiziraju izvore i traže afirmacijske i negacijske elemente u njima. Učitelj upozorava učenike da im pri analizi izvora orientir bude ključno pitanje/debatna teza i dobivena zadaća. Suci uz pomoć učitelja proučavaju dobiveni materijal. (**20 minuta**)
4. korak: Podskupine biraju predstavnika; formiraju se afirmacijski i negacijski tim (andeli i vragovi); voditelj radionice timovima daje tablice 2 i 3 i daje im upute da se u pripremi za debatu pridržavaju uputa dobivenih u tablici, timovi se pripremaju za debatu. Suci i dalje proučavaju dobiveni materijal. (**10 minuta**)
5. korak: Priprema prostora za debatu (stolovi za debatante su postavljeni tako da su debatni timovi okrenuti jedni prema drugima) (**5 minuta**)
6. korak: debata (učitelj vodi debatu striktno se pridržavajući predviđenog redoslijeda i vremenskih ograničenja iz tablice 2.; suci prate debatu i popunjavaju tablicu 1). Učitelj nije dio sudskog vijeća. (**35 minuta**)
7. korak: Suci usuglašavaju presudu, proglašavaju pobjedničku ekipu i najboljeg debatanta uz obavezno obrazloženje zašto su se odlučili za takvu odluku. (**5 minuta**)

POTREBAN MATERIJAL

- Izvori (svaki pojedinačni izvor kopiran u 3 primjerka)
- Tablice 1, 2 i 3 (1. *Sudačka tablica*, kopirana u tri primjerka; 2. *Redoslijed govora i dužnosti govornika*, kopirana u 8 primjeraka; 3. *Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante*, kopirana u 8 primjeraka)
- Papir za bilješke u tijeku grupnog rada (može osigurati voditelj, a mogu i sami učenici)
- Papir s ključnim pitanjem i zadatkom (kopiran u 8 primjeraka; 6 za podskupine, 1 za suce i 1 za voditelja radionice)
- Štoperica
- tekst kontekstualizacije (kopiran u 8 primjeraka, 6 za podskupine, 1 za suce i 1 za voditelja radionice)

Tabe a 1: SUDAČKA TABLICA (svaki pojedinačni element se ocjenjuje ocjenama od 1 do 5)

DEBATANT	PREZENTACIJA	ARGUMENTACIJSKA CRTA	ODBRANA ARGUMENATA	RETORIKA	UKUPNO
A1					
A2					
A3					
N1/V1					
N2/V2					
N3/V3					
TIM ANDELA					
TIM VRAGOVA					

Tabe a 2: REDOSLJED DEBATANATA I VREMENSKA OGRANIČENJA ZA DEBATANTE

A1 (iz aganje)	5 min	A2 (iz aganje)	4 min
N1/V1 (iz aganje)	5 min	N2/V2(iz aganje)	4 min
Debata između timova			7 min
A3 (zak jučno iz aganje)	5 min	N3/V3 (zak jučno iz aganje)	5 min
Ukupno			35 min

Tabe a 3: REDOSLJED DEBATANATA I DUŽNOSTI DEBATANATA

A1	<ul style="list-style-type: none"> - slaganje s tezom - uspostavlja argumentacijsku crtlu - navodi argumente i podargumente - zaključuje s jasnom vizijom argumentacije A pozicije
N1	<ul style="list-style-type: none"> - neslaganje s tezom i ponuda alternativne teze - uvodi negacijsku argumentacijsku crtlu - navodi argumente i podargumente - zaključuje s jasnom negacijskom argumentacijskom crtrom
A2	<ul style="list-style-type: none"> - ponovo uspostavlja poziciju. Detaljno razrađuje argumente svoje skupine - pobija negacijsku alternativu - daje obavezno nove dokaze i primjere, proširuje najinteresantnije argumente
N2	<ul style="list-style-type: none"> - raščišćava glavne razlike - proširuje prvobitne negacijske argumente - dodaje nove dokaze za pobijanje - koristi primjere
A3	<ul style="list-style-type: none"> - fokusira debatu na najvažnija pitanja za suce - još jednom objašnjava zašto je teza održiva - naglašava najpresudnije argumente za suce i podvlači snagu argumenata - konačan zaključak
N3	<ul style="list-style-type: none"> - fokusira debatu na najvažnija pitanja za suce - još jednom objašnjava zašto teza nije održiva - naglašava najpresudnije argumente negacijskog tima za suce i podvlači snagu argumenata - konačan zaključak

Debatanti koji sudjeluju u debati timova imaju zadatak da pobijaju stavove i argumente suparničkog tima.

DIO ZA UČENIKE

Od kraja Drugog svjetskog rata pa do svoje smrti, Josip Broz Tito je bio predsjednik Jugoslavije, vrhovni zapovjednik oružanih snaga, predsjednik Saveza komunista Jugoslavije... Ovakvo objedinjavanje funkcija u rukama jednog čovjeka vodilo je stvaranju kulta ličnosti Tita i poistovjećivanje jugoslavenske države s njim. Gradovi, ulice, škole dobivaju Titovo ime, a njegove slike nalazile su se u svim javnim ustanovama, kao i u većini domova običnih ljudi. Za vrijeme njegove vladavine postignuta je politička stabilnost i ekonomski prosperitet. Uspjesi iz raznih društvenih sfera u domovini i inozemstvu pripisivani su Titu. Nastala je kovanica da je Tito: "Najveći sin naših naroda i narodnosti". Tito nije ostavio samo dubok trag na prostoru Jugoslavije, već je uživao ugled istaknutog državnika u međunarodnim okvirima. Među građanima su kružile priče kako ne postoji nitko na svijetu tko ne zna za Tita, a gradio se i imidž Tita kao pravednog vladara koji se brine za sve građane.

Nakon propasti socijalističke Jugoslavije nastaje niz kontroverzi vezanih za Tita i način njegove vladavine. Počelo se postavljati pitanje je li Tito bio pravedan vladar i jesu li svi ljudi u Jugoslaviji uživali "Titovu pravdu"?

PODSKUPINA 1 (ANĐELI I VRAGOVI):

USTAV IZ 1963. O TITU

Član 220.

"Predsednik Republike bira se na vrijeme od četiri godine i može biti uzastopno ponovo izabran još za jedan izborni period. Za izbor na položaj predsednika Republike nema ograničenja za Josipa Broza Tita..."

TITOVI GRADOVI

TELEGRAM KOŠARKAŠA TITU

GRENoble. "Nakon osvajanja naslova najbolje ekipe u Europi, košarkaši sarajevske Bosne uputili su telegram predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu u kome se kaže: «Dragi druže Tito! Iz Grenoblea, gdje je jugoslavenski sport osvojio još jedno veliko priznanje i doprinio većem porastu ugleda naše zemlje u svijetu, šaljemo Vam najsrdačnije pozdrave i želje za dobro zdravlje i dug život»."

Najljepši praznik

"To nije bio samo praznik Sarajeva nego i cijele zemlje, i još jedna pobjeda svega onoga što nam obećava naš samoupravni sistem. U Grenobleu poslije meča, dugo je odjekivalo: Mi smo Titovi, Tito je naš... Bravo momci, očuvali ste ugled zemlje i za to vam danas svi kažu: Veliko vam hvala."

Oslobodenje, 7. travnja 1979, str.15

ZLATNI GRB GRADA ZENICE DODIJELJEN TITU 1979.

Najviše priznanje Zenice - "Zlatni grb grada", koje je uvedeno ove godine, biće dodijeljeno predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu i počasnom građaninu Zenice. To je jednodušna želja svih radnih ljudi i građana ovoga grada, a odluku o tome donijet će delegati svih vijeća Skupštine općine na svečanoj sjednici 12. travnja, povodom proslave Dana Oslobodenja.

Oslobodenje, 7. travnja 1979., str.16.

PODSKUPINA 2 (ANĐELI I VRAGOVI):

TITO ODGOVARA NA PASTIRSKO PISMO KATOLIČKIH BISKUPA, 20. rujna 1945

Dvije su stvari na koje se gospoda biskupi najviše pozivaju u svojoj poslanici: progon svećenika i agrarna reforma, iako oni to ne nazivaju agrarnom reformom, već oduzimanjem imovine crkvi. U svojoj poslanici gospoda biskupi idu tako daleko da kažnjavanje krvoločnih ustaških koljača, koji su bili svećenici, identificiraju s progonom crkve. Gospoda biskupi se junače i govore kako su oni spremni za borbu, pa ma platili to svojim životima. Protiv koga su spremni na borbu? Razumije se, protiv narodne vlasti, protiv tekovina Narodnooslobodilačke borbe, protiv nove, demokratske Jugoslavije - drugim riječima protiv ogromne većine naroda Jugoslavije.

Zašto gospoda biskupi nisu, recimo, izdali takvu poslanicu i čitali je u svim crkvama za vrijeme Pavelića i Nijemaca protiv strašnih klanja Srba u Hrvatskoj, gdje je izginulo stotine i stotine tisuća žena, djece i ljudi? Zašto se nisu onda bunili protiv strašnih ustaških zločina koji su ušli na vječita vremena kao najveća mrlja u povijest hrvatskog naroda? Zašto gospoda biskupi nisu izdali takvu poslanicu i dali je čitati u svim crkvama protiv klanja i strijeljanja koja su vršili ustaše i Nijemci nad desetinama tisuća Hrvata, najboljih sinova hrvatskog naroda? Zašto se nisu bunili protiv najstrašnije ljudske klaonice – logora u Jasenovcu, gdje su ustaše podjednako uništavali i Srbe i Hrvate na desetine i stotine tisuća? Zašto onda nisu bili spremni dati svoje živote kao duhovni pastiri za stotine tisuća kršćana – a sada izjavljuju da su spremni na svaku žrtvu zbog agrarne reforme i svojih osobnih interesa? Nije li to malo čudno i previše prozirno? Znaju li tko su bili oni svećenici za koje se sada oni zauzimaju? To su bili okorjeli ustaše – koljači i duhovni inspiratori ustaških pokolja. Jesu li ikad i jednoga takvog zločinca osudili ili izopčili iz crkve? Nisu, već obratno. Oni hoće iz njih načiniti mučenike.

Branko Petranović i Momčilo Zečević, Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 777

CAZINSKA BUNA

Do otvorene oružane seljačke bune došlo je u cazinskom kraju, a bunom je istovremeno bio zahvaćen i susjedni slunjski kotar na Kordunu u Hrvatskoj. Bila je to zajednička bošnjačko-srpska seljačka buna protiv, kako su njeni sudionici kasnije u istrazi izjavljivali, otkupa, otimačine, prisilnog rada, brutalnog ponašanja pojedinih predstavnika vlasti i "drugih nepravdi protiv kojih smo se borili i u vrijeme rata". Ljudi koji su podigli i vodili bunu poznavali su se dobro još iz vremena rata. Skoro su svi bili učesnici NOR-a, a neki i nosioci "Partizanske spomenice 1941.". Ideja o buni nastala je vjerojatno nakon 1949. godine. Situacija je u to vrijeme bila užasna, neizdrživa, kako se toga sjećao jedan od sudionika bune. "Otkup i postupci ljudi iz vlasti bili su više nego ponižavajući."

Buna je počela točno na Đurđevdan-Jurjevo, 06.05.1950. godine, a u krvi i nemilosrdno je ugušena intervencijom trupa JNA u danima od 19. svibnja do 4. lipnja 1950. godine. Na zapadu se brzo saznalo za bunu, putem diplomatske i špijunske mreže zapadnih sila u zemlji. Vlasti nisu dopustile da u domaću, širu jugoslavensku javnost prodre bilo kakva vijest o buni. Dijelovi Cazinske krajine zahvaćeni bunom i slunjski kotar hermetički su zatvoreni i izolirani od vanjskog svijeta kordonima vojske i odredima milicije. Vlasti su se surovo obračunale sa sudionicima bune. Na osam sudskih procesa u Cazin i jednom u Slunj osuđena je ukupno 291 osoba zbog pokušaja rušenja državnog poretku. Trojica glavnih organizatora i vođa bune: Milan Božić, Ale Čović i Mile Devrnja osuđeni su na smrt i strijeljanje u rujnu, odnosno studenom 1950. godine.

Cazinska buna bila je znak državnog vrhu da se mora mijenjati politika prema selu i seljaству.

Mustafa Imamović, Historija Bošnjaka, Sarajevo, 1998, str. 560-561.

DRAGI DRUŽE STARÍ,

Sa predizbornog zbora naroda Cazinske Krajine, šaljemo Ti iskrene pozdrave i obećanja da ćemo i ubuduće uložiti sve svoje snage u borbi za izvršenje svih zadataka koje pred nas postavi društvena zajednica, naše potrebe i naš društveni razvoj./.../ Uspjesi i rezultati postignuti do danas, razvoj novog komunalnog sistema i njegova iskustva, razvoj i rad narodnih odbora, te zadaće koje stoje pred nama u daljinjoj i izgradnji naših komuna, imperativno nam nameće da na predstojećim izborima biramo i najbolje ljudе u narodne odbore, što ćemo, druže Stari, i učiniti. S jasnom perspektivom našeg daljnog razvoja, s jasnim i određenim budućim zadaćama, idemo, druže Stari, na izbore za izbor odbornika za narodne odbore.

Živio CK SK BiH na čelu s Tobom, druže Stari!

Cazin, 13.10.1957.

KRAJINA, 16.10.1957.

PODSKUPINA 3 (ANĐELI I VRAGOVI):

POČEO VELIKI DOGOVOR POBORNIKA MIRA

Beograd, 01. rujna

“Danas u 10 sati u velikoj dvorani Savezne narodne skupštine predsjednik Federativne Narodne Republike Jugoslavije Josip Broz Tito otvorio je Konferenciju šefova država i vlada vanblokovskih zemalja. U radu konferencije sudjeluju izaslanstva 24 zemlje.

...okolina Skupštine, osobito Ulica Miloša Velikog, Bulevar Revolucije i Pionirski park, bili su ispunjeni tisućama Beograđana koji su nestrpljivo očekivali dolazak izaslanstava.

U 8,50 sati došao je veliki trenutak, kad se iz ulice Miloša Velikog pojavio automobil Predsjednika Republike, praćen počasnom pratinjom motociklista, u kojem se dovezao domaćin konferencije, predsjednik Tito, sa svojom suprugom Jovankom Broz. Razdragani Beograđani duž cijelog puta, a osobito pred skupštinskom zgradom, oduševljeno su pozdravljali Tita, a on im je otpozdravljao sve do ulaza u Skupštinu.”

OSLOBOĐENJE, 2.9.1961.

BANKET U INDIJI

Veličanstveni banket u Indiji priređen u Titovu čast prilikom jednog od njegovih putovanja po Južnoj Aziji krajem pedesetih godina.

Skupina autora, Tito - jučer, danas, sutra..., Zagreb 1977, s.p.

VELIČANSTVEN DOČEK PREDSJEDNIKITA U PRIJESTOLNICI MEKSIIKA

Meksiko, 04. istopada

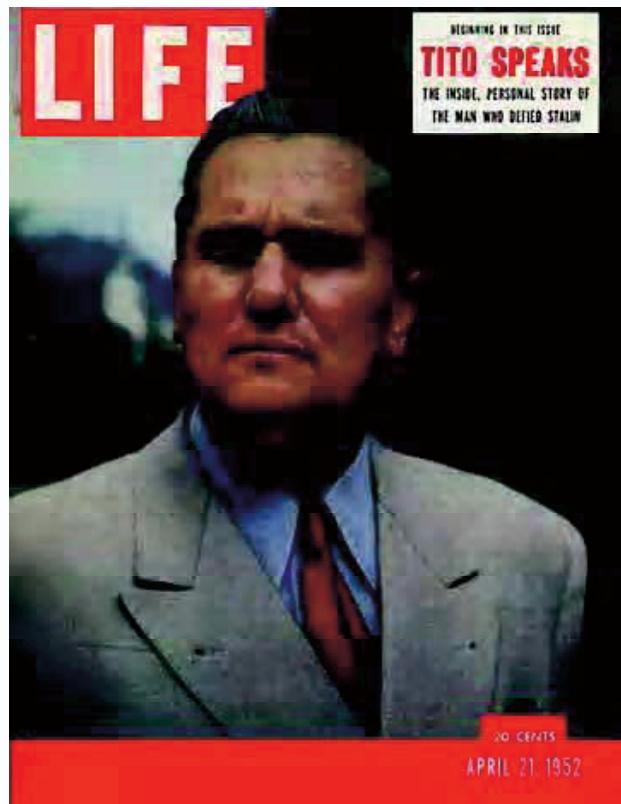
Predsjednik SFRJ Josip Broz Tito sa suprugom i članovima pratinje stigao je danas u svečano ukrašeni grad Meksiko, čije mu je građanstvo priredilo oduševljen doček. Gotovo cijeli grad bio je na nogama. Duž velikih avenija poredalo se više stotina tisuća građana. Početak dvanaestodnevne službene posjete Tita ovoj latinskoameričkoj zemlji nosi pečat velike masovne manifestacije jugoslavensko-meksičkog prijateljstva.

... Predsjednika Tita na aerodromu su dočekali najviši meksički dužnosnici, članovi Vrhovnog suda, vlade, nacionalnog Kongresa, predstavnici političkog, društvenog i javnog života ove zemlje. Raspoložen i nasmijan predsjednik Tito sa suprugom Jovankom izišao je iz zrakoplova točno u 13 sati. Bio je u tamnom odijelu, dok je Jovanka Broz imala svijetli kaput i tamni šešir...

Oslobodenje, 05.10.1963.

TITO U ZAPADNOM TISKU

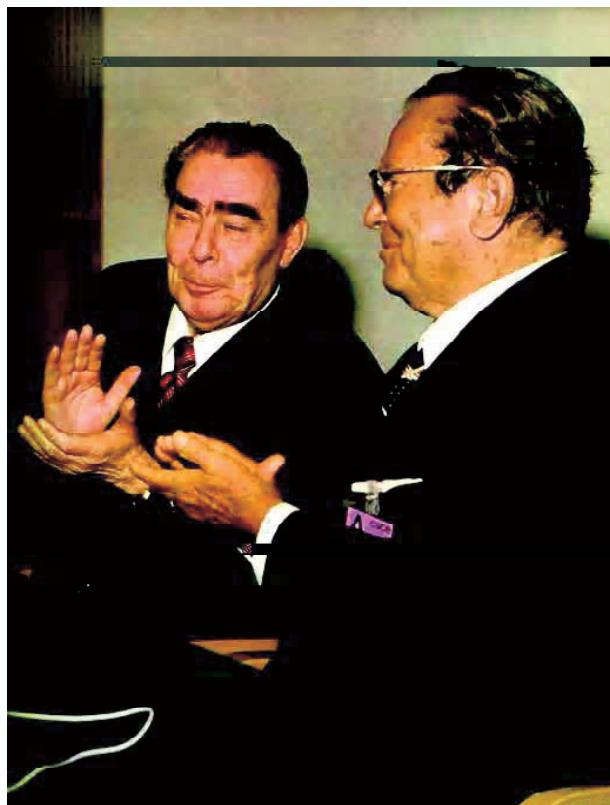
Life, 21. travnja 1952.

Tito i predsjednik SAD-a Richard Nixon 1968.
prilikom jedne od posjeta Tita Washingtonu

Tito i Willy Brandt

Tito i predsjednik SSSR-a Leonid Brežnjev u
Helsinkiju 1975.

Tito i Fidel Castro

Tito je naš, Zagreb, 1975.

VIJEST O SMRTI J.B. TITA

Vijest o smrti J.B. Tita stigla je tijekom nogometne utakmice Hajduk-Crvena Zvezda. Utakmica je odmah prekinuta, stadionom je zavladala opća nevjerica i plač, a publika je spontano počela pjevati "Druže Tito mi ti se kunemo."

TRIBINA NA TITOVOM SPROVODU 08.05.1980.

Na tribini se nalazi ogroman broj stranih državnika, uključujući Brežnjeva, Margaret Thatcher, Helmuta Schmidta i dr. 35 šefova država, 4 suverena, 11 potpredsjednika republika, 24 premijera, 72 ministra, 6 članova kraljevskih obitelji, veliki broj osobnih izaslanika predsjednika i drugih uglednih političara, kao i veliki broj običnih ljudi.

Ilustrovana politika, br. 1123, 13. svibanj 1980., str. 14.

MI i i JA ?

Jesu li u masovnim organizacijama općedruštveni interesi i potrebe suprotstav jeni individua nim?

DIO ZA UČITELJE

Pionirska organizacija, Omladinske radne akcije (ORA), Jugoslavenska narodna armija (JNA) primjeri su kolektivne svijesti i masovnog organiziranja o kojima je država brižno vodila računa, u skladu sa službenom komunističkom ideologijom. Masovnost, uniformnost, disciplina, veličanje «tekovina revolucije», te bratstva i jedinstva glavne su karakteristike tog kolektivizma. Današnjim je generacijama to nepoznato i strano.

Masovne organizacije, (masovne) institucije vlasti, okupljanja... bile su obilježja Jugoslavije u razdoblju poslije Drugog svjetskog rata. Prava i položaj pojedinca bili su podvrgnuti kolektivu.

Učenici ovom radionicom, samostalnom analizom različitih izvora, mogu doći do zanimljivih zaključaka. Nastavnim planovima i programima nisu dovoljno obuhvaćeni sadržaji vezani za kolektivizaciju (kolektivnu svijest i kolektivni karakter države), tj. razne masovne organizacije, okupljanja, masovne institucije sistema. Učenici bi trebali imati osnovna znanja vezana za Omladinske radne akcije, Pionirsku organizaciju i Jugoslavensku narodnu armiju. Predviđeni vremenski okvir za izvođenje radionice je 45 minuta.

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

Predviđeni vremenski okvir za izvođenje radionice je 45 minuta. Osnovna ideja radionice jest da kroz rad na izvorima (pisanim i slikovnim) učenici steknu nova znanja o kolektivnoj svijesti koja je prevladavala u Jugoslaviji u razdoblju poslije Drugog svjetskog rata. Nastavnim planovima i programima nisu dovoljno obuhvaćeni sadržaji vezani za kolektivizaciju (kolektivnu svijest i kolektivni karakter države), tj. razne masovne organizacije, okupljanja, masovne institucije sistema kao što je JNA itd. Učenici bi trebali imati osnovna znanja vezana za ORA-e, Pionirsku organizaciju i JNA (prepostavljeno znanje).

ISHODI

Rad na izvorima-analiza i prezentacija, razvijanje kritičkog mišljenja, vježbanje timskog rada i uvažavanje različitog mišljenja.

CILJEVI

Osnovni cilj radionice jest da kroz rad na izvorima (pisanim i slikovnim) učenici steknu nova znanja o kolektivnoj svijesti koja je prevladavala u Jugoslaviji (1945.-1990.), te stjecanje novih znanja vezanih za Omladinske radne akcije, Pionirsku organizaciju i Jugoslavensku narodnu armiju. Potom bi učenici trebali odgovoriti na ključno pitanje radionice: Jesu li kolektivizmom općedruštveni interesi i potrebe nasuprot individualnim?

TIJEK RADIONICE

1. **korak-** U uvodnom dijelu objasniti tijek radionice (rad u skupinama, analiza izvora i odgovori na pitanja, zaključak). Sudionike radionice podijeliti u 3 skupine. **(5 min.)**
2. **korak-** Svaka skupina dobiva svoje izvore s pitanjima za analizu. **(15min.)**
SKUPINA A: ORA SKUPINA B: JNA SKUPINA C: PIONIRI, SLETOVI, ZBOROVI
3. **korak-** Jedan član svake skupine će izložiti rad u skupinama, odnosno prezentirati analizu i izvora i ponuditi odgovore na pitanja. **(3x5 min.)**
4. **korak-** U zadnjem dijelu radionice, umjesto zaključka, sljedećim pitanjima (pitanja za raspravu!) svi učenici bi trebali sudjelovati u raspravi koja bi vodila davanju odgovora na ključno pitanje: Jesu li kolektivizmom općedruštveni interesi i potrebe nasuprot individualnim? **(10 min.)**

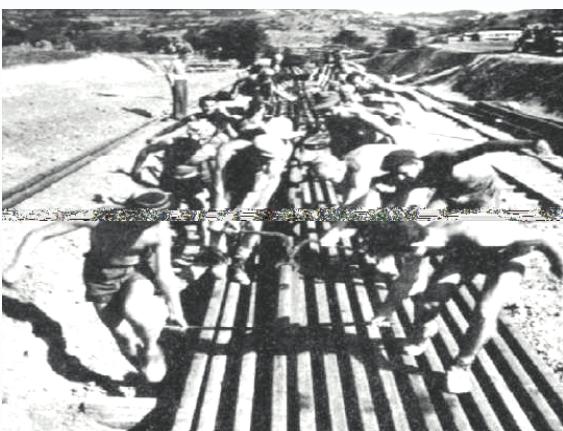
Pitanja za raspravu:

1. Koje su sličnosti i razlike Omladinskih radnih akcija, Pionirske organizacije i Jugoslavenske narodne armije?
2. Kakvo je bilo mjesto pojedinca u masovnim organizacijama?
3. Postoje li danas masovne organizacije? Ako postoje, navedi koje su i kako rade?
- Kakva je njihova funkcija?

SKUPINA A: ORA

Uvod: Omladinskim radnim akcijama se vršila obnova zemlje, izgradnja velikih objekata (pruga, mostova, puteva i sl.). Sudjelovanje na akcijama je bilo masovno i dobrovoljno. Omladinci za svoje sudjelovanje na akcijama nisu bili plaćeni. Vremenom je zanimanje mladih ljudi za Omladinske radne akcije bilo sve manje.

ŠAMAC-SARAJEVO (1947-48)

Pravljenje pruge na jednoj od najvećih radnih akcija
– Šamac-Sarajevo (1947.-48.)

Enciklopedija Jugoslavije, SR Bosna i Hercegovina, separat..., str. 127

ORA ŠAMAC-SARAJEVO 1978.

Cjelokupni ekonomski rezultati ORA "Šamac - Sarajevo 78" govore koliko je neodrživo shvaćanje o neprimjerenosti ovakvih metoda u izgradnji velikih objekata, a posebno koliko je neodrživo svođenje omladinskog dobrovoljnog rada na gole norme, sate i kubike. Protivnici omladinskih radnih akcija nastoje umanjiti njihove pune efekte, promatraju ih kroz kriterije ogoljelog najamnog odnosa ili kroz kriterije korištenja dodatne fizičke radne snage, dakle kriterije koji su već odavno nadiđeni u našem sustavu privređivanja i dohodovnih odnosa

"Oslobodenje", 7.4.1979.

BILA SAM NA RADNOJ AKCIJI

10. srpanj

Mislila sam da će se brzo uspjeti priviknuti. Prevarila sam se. Napornije je nego što sam očekivala. Nakon ovih nekoliko dana rada jedva se usuđujem pogledati svoje dlanove. Sve sam plik do plika, žulj do žulja. Plikovi su popucali i stvorile su se ranice. Moje ruke su previše osjetljive za tolike napore. Svaki put kad podignem lopatu ja vidim sve zvijezde, iako je dan. Ali nikome se još nisam požalila, čak ni Milici s kojom sam ovdje najbliža. Ali prije bih presvisla nego što bih se požalila. Izdržat ću, pa bilo što bilo. Za ovih nekoliko dana postala sam inače pravi akcijaš. Sasvim mi je prirodno da spavam u šatoru, naučila sam obavljati sve poslove u naselju. Dežuram kad je potrebno. S ostalima se dobro slažem. Neke djevojke koje u školi nisam mogla podnijeti sada sam zavoljela, ovdje mi se čine sasvim drukčije nego u Beogradu. Mladići nisu više onako obijesni kao prvog dana i ne prave se onako užasno važni kao u početku. Rade dobro, moram priznati, ali nema više onog pomahnitalog trčanja, nakon koga popadaju od umora. (...)

Iz dnevnika jedne brigadirke - Praktična žena, 22. studeni 1963.

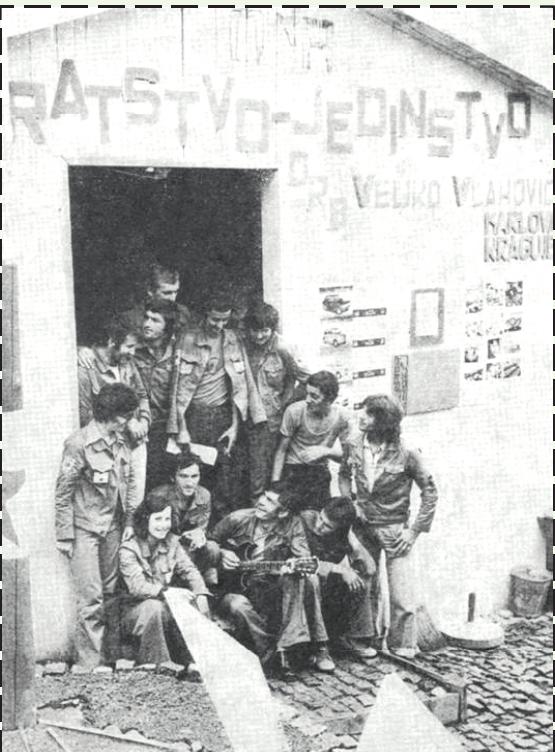
RADNE AKCIJE - KLASNI NEPRIJATELJI

„Auto-put Beograd- Zagreb, jedno od dičnih dostignuća iz tog razdoblja, nisu izgradile samo omladinske radne brigade, kako se trubilo na sve strane, nego je njima obilato pomagala i prisilna radna snaga, napose 'klasni neprijatelj' iz buržujskih redova, što je možda i jedan od razloga što je autoput tako loše izgrađen.“

Denis Rusinov, Yugoslav Experiment, str.38

RADNE AKCIJE

30 godina omladinskih akcija, Beograd
1976, str. 106

Kada sam prvi put otišla na radnu akciju imala sam 16 godina, upravo sam bila završila II razred gimnazije. Silno sam željela otići i pridružiti se brigadirima. Roditelji nisu bili ni malo sretni zbog toga i jedva su me pustili da idem. Smatrali su da neću izdržati težak fizički rad koji me je

DVA POSLA, A NIJEDNA PLAĆA

Neposredno poslije oslobođenja zemlje, u travnju 1946., u epidemiološku bolnicu u Beogradu gdje sam radila stigla je direktiva da su potrebni sanitetski radnici na radnoj akciji izgradnje pruge Brčko – Banovići. Iako sam imala samo 18 godina i nikada se nisam odvajala od roditelja i doma, molila sam upravnika bolnice da me pošalje da pomognem akcijašima. Kako sam tamo upućena kao bolničar, primala sam plaću, koja za to vrijeme nije bila mala.

Prvo su me poslali u Brčko. Moj zadatak je bio pregledati sve koji su odlazili na akciju i bolesne smjestiti u stacionar. Kada sam završila sa tim, otišla sam na teren, sa zadatkom da držim ambulantu.

Svako jutro se ustajalo u 5; spavalо se na slamaricama; jeli smo konzerve i grah, a kuhalo se u kazanima vani. Radilo se po 8 sati dnevno, u dvije smjene. Dnevna norma je bila izvesti 250 tački zemlje. Nije bilo nikakve mehanizacije; jedini alat koji smo imali su bili krampovi, lopate i tačke. Poslije radnog dana, politički komesari su svaki dan držali predavanja o političkoj situaciji, o tome kako da prepoznamo *sumnjive* i kako da ih prijavimo. Ja sam držala predavanja o prepoznavanju znakova raznih bolesti i higijeni.

Budući da sam ja primala plaću, ostali akcijaši iz tabora su me izbjegavali i smatrali nekom vrstom petokolonaša. Zbog toga sam se odrekla plaće i dva mjeseca sam radila prvu smjenu u ambulanti, a drugu smjenu radila na gradnji pruge. To razdoblje pamtim kako jedno od težih u mom životu.

Roksanda Blagojević, 1928. godina.

1. Što je motivira o m ade jude da sudje uju na radnim akcijama?
2. Je i to bio dobrovojan rad i i rad bez naknade?
3. Ko iko su pridonije e izgradnji zem je i kad prestaje interes za ORA-e?
4. Kako je država mog a širiti svoju ideo ogiju na tim akcijama?

SKUPINA B: JNA

Jugoslavenska narodna armija bila je ključna institucija jugoslavenske države. Svi vojno sposobni muškarci s navršenih 18 godina morali su odslužiti vojni rok koji je, ovisno od razdoblja i roda vojske, trajao najmanje godinu dana.

TITO O JNA

Titov referat povodom 10-godišnjice JNA, 21. prosinac 1951.

“Naša Narodna Armija (...) nije samo revolucionarna oružana snaga naše socijalističke zemlje, već je i sama graditelj socijalizma (...) Ona je istinski Narodna Armija, ona je monolitni organizam i prema tome i nositelj jedinstva i bratstva naših naroda – a to je ona tekovina velike oslobođilačke i revolucionarne borbe za koju su njeni borci umirali u ratu (...!)”

Stanojević Tihomir, Tito – reč i delo, Beograd 1971, str. 81.

VOJNA PARADA 1975 GODINE

Parada vojske u Beogradu 1975. godine – jubilej 30 godina od pobjede nad fašizmom

Drug Tito, Ljubljana 1981., str. 28-29

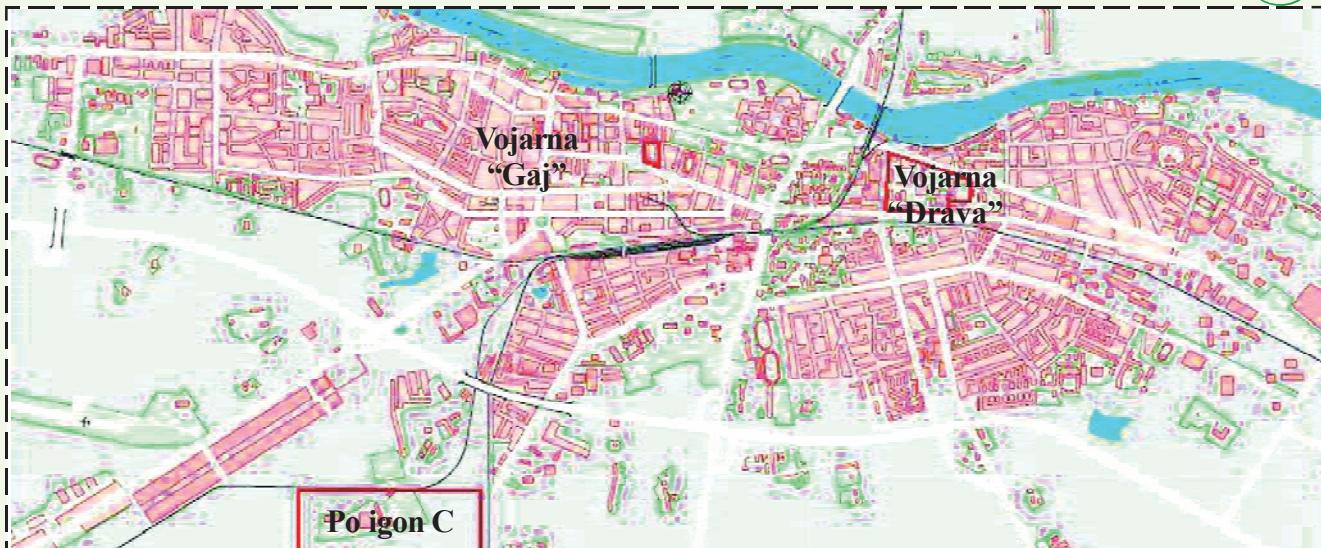
ULOGA JNA

Državna vlast, vojska, državna sigurnost i milicija bile su potpuno u rukama KPJ-a. Gotovo na svim rukovodećim mjestima, u svim institucijama državne vlasti i uprave, nalazili su se članovi KPJ.. “Preko 94 posto zapovjednog kadra naše Armije su komunisti ... 85 000 komunista, članova partije nalazi se i radi danas u Armiji”

Dušan Bilandžić, 101., dio preuzet iz Josip Broz Tito, Politički izvještaj, V kongres KPJ, “Kultura” Beograd, 1948., 140.

RAZMJEŠTAJ VOJARNI U OSIJEKU

INTERVJU S EDINOM R.

Kad sam ja 1989. godine dobio poziv za odsluženje vojnog roka, osjećao sam da odlazim kako bi učinio nešto važno, bio dio nečeg velikog, zajedničkog. Roditelji su bili i sretni i tužni. Sretni što im je sin dospio za vojsku, a tužni što će cijelu godinu dana biti razdvojeni od njega. U narodu se govorilo da onaj tko nije za vojsku nije nizaštoto. Kojih desetak godina ranije, mladić koji ne bi služio vojsku teško bi se i oženio, smatrali su ga nesposobnim. Krajem osamdesetih situacija se unekoliko izmijenila, pojavili su se i oni koji su simulirali da su bolesni, a počela su i govorkanja da ta vojska nije naša (zajednička, jugoslavenska) već samo srpska. Ja, kao i većina mojih drugova, nisam vjerovao ili nisam želio vjerovati u mogućnost da Jugoslavenska narodna armija (JNA) nije jugoslavenska, nije narodna.

Nakon što su roditelji organizirali ispraćaj na koji su došli svi moji prijatelji i rodbina, otiašao sam služiti vojsku u Batajnici, malo mjesto u blizini Beograda. Iako je u vojarni boravio mali broj vojnika (jedva nešto preko stotinu) oni su bili iz svih republika i pokrajina, i bili su pripadnici skoro svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Nije bilo Albanaca, a govorkalo se da nisu pouzdani da bi služili u tako važnoj vojarni (tu je bio glavni centar veze u JNA). Politika Armije je bila da vojnike šalje izvan svoje uže domovine, kako su često nazivane republike, čime bi se pripadnici različitih naroda u Jugoslaviji upoznavali, stjecali prijateljstva i ostvarivala se propagirana parola širenja bratstva i jedinstva. Imam osjećaj da je vojska nastojala interes pojedinca podrediti interesu kolektiva, od najužeg - vojne jedinice, do najšire – jugoslavenske države. Trebalо se žrtvovati za skupinu. U vojski, kazne su bile uglavnom kolektivne, kao i nagrade. Ako bi netko nešto skrivio, cijela skupina bi zajednički "izdržavala kaznu", a ponekad je neposlušne i sama kažnjavala. Pojedinac zbog kojeg je skupina kažnjavana nije prijavljivan časnicima, već bi ga zajednički "ćebovala".

Kad sada razmišljam o tom vremenu to brisanje vlastitog identiteta mi zasmeta, ali, moram priznati, tada mi to nije smetalо.

Intervju s Edinom R. iz Sarajeva

1. Kakva je bi a uoga Jugos avenske narodne armije u državi?
2. Što je znači a paro a «bratstva i jedinstva» za Jugos avensku narodnu armiju?
3. Razmis i zašto su vojarne bi e u centru grada, što se time že je o postići?
4. Kako se pojedinac mogao osjećati u vojski?

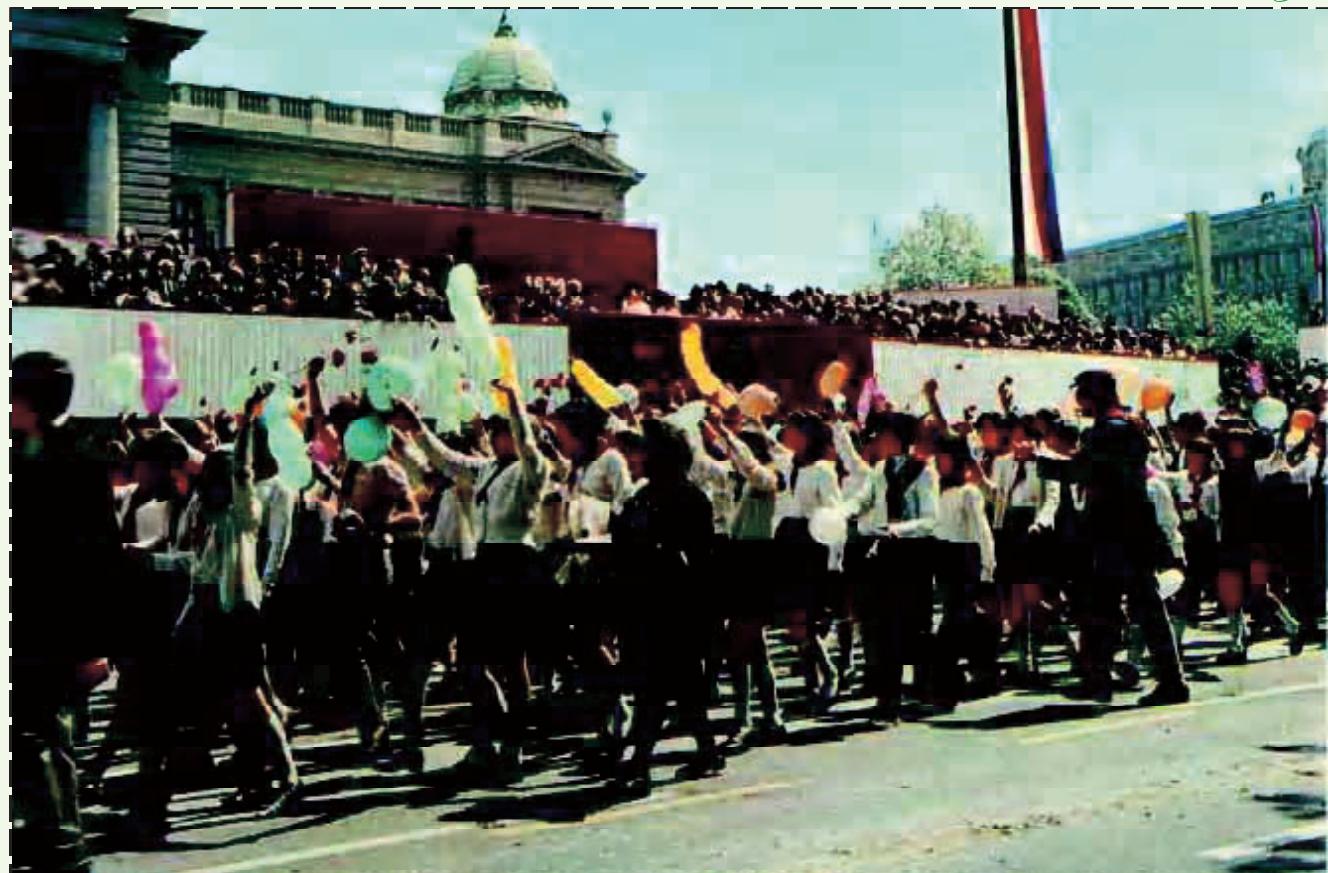

Učenici trebaju napraviti intervju s nekim tko je s užio vojni rok u Jugos avenskoj narodnoj armiji?

SKUPINA C

Svi učenici u nižim razredima osnovne škole primani su u Pionirsku organizaciju. To je bio svečani čin za učenike, učitelje i roditelje. Toj su svečanosti obavezno nazočili dužnosnici iz društveno-političkog života. Na taj su način svi učenici ulazili u pionirsку organizaciju i postajali su pioniri. Kapa i marama su prepoznatljivi simboli pionira.

PARADA PIONIRA

PIONIRSKA ORGANIZACIJA

Svaki pionirski odred ima: ime odreda, koje je najčešće ime narodnog heroja iz narodnooslobodilačkog rata ili druge zaslужne ličnosti; pionirsku odredsku zastavu s imenom odreda, svoju odredsku pjesmu, doboš i trubu.

Pionirska uniforma sastoji se: od pionirske kape-titovke, plave boje s petokrakom zvijezdom, crvene pionirske marame, bijele bluze ili košulje i plave suknje ili hlača.

Svečani pionirski pozdrav je: stisnuta šaka desne ruke podignuta prema čelu i riječima:

Za domovinu s Titom – Naprijed.

Pionirska knjižica

PIONIRI MALENI

Pioniri maleni, mi smo vojska prava,
svakog dana rastemo ko' zelena trava,
smrt fašizmu, a sloboda narodu,
i mene će moja mati pionirom zvati.

Daj mi majko iglicu i crvenog konca
da sašijem titovku za ranjenog borca,
smrt fašizmu, a sloboda narodu,
i mene će moja mati pionirom zvati.

popularna dječja pjesmica

TITO I PIONIRI

Mi smo Titovi, Tito je naš, Zagreb 1975. b.p.

PIONIRSKA KNJIŽICA

PIONIRSKA ZAKLETVA

Danas kada postajem pionir
dajem časnu pionirsку riječ:

Da ću marljivo učiti i raditi,
poštovati roditelje i nastavnike
i biti vjeran i iskren drug
koji drži datu riječ:

Da ću slijediti put najboljih pionira
cijeniti slavno djelo partizana
i napredne ljude svijeta
koji žele dobro i mir:

Da ću voljeti svoju domovinu
samoupravnu Socijalističku Jugoslaviju
njene bratske narode i narodnosti
i graditi novi život pun sreće i radosti.

Pionirska knjižica

1. Kako su bi i organizirani pioniri i po čemu su bi i prepoznat jivi?
2. Paž jivo pog edaj simbo e pionirske organizacije i odgovori na što te oni podsjećaju, ana izraj pionirske uniforme, zastave i pionirski pozdrav.
3. Objasni zbog čega danas ne postoje pionirske organizacije?

Učenici trebaju napraviti intervju s nekim tko je bio pionir!

POZDRAVITE MOGA TATU

Naš korak nije tako čvrst,
jer nismo mi vojnici pravi,
iako istu kapu i zvezdu,
nosimo i mi na glavi.

Al' ipak mora da se zna,
u armiju poslali smo tate,
da jedno vreme ostanu тамо,
a posle da nam se vrate.

Pozdravite moga tatu,
тамо iza sedam gora,
pozdravite moga tatu,
na talasima plavog mora.

popularna dječja pjesmica

SOCIJALIZAM BEZ LJUDSKOG LIKA

Kako je država reagira a na kritiku i izraze nezadovo jstva?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

45 минута

ISHODI

CILJ

TIJEK RADIONICE

DIO ZA UČITELJE

Usprkos slici koju je službena državna propaganda stvarala predstavljajući Jugoslaviju kao idealan primjer jedinstva naroda i partiskog (državnog) rukovodstva, a koja se na Zapadu često prepoznavala kao "socijalizam s ljudskim likom", ova država je tijekom čitavog socijalističkog razdoblja bila suočena sa značajnim, jačim ili slabijim, nezadovoljstvom određenih slojeva stanovništva, nacionalnih i socijalnih skupina. Ovo se nezadovoljstvo jasno ogledalo u povremenom izbjijanju kriza, iskazivanih kroz kritiku i zahtjeve za izmjenama postojećeg stanja, kako u političkoj tako i u socijalnoj i nacionalnoj razini.

Tema radionice neke su od ozbiljnijih kriza koje su potresale jugoslavensko društvo i državu, uz napomenu da je njihov odabir učinjen tako da se kronološki obuhvate različita desetljeća razvoja ove države, kao i da se ukaže na raznolike motive nezadovoljstva, dakle političke, socijalno-ekonomske i nacionalne. Ovu radionicu učitelj bi trebao iskoristiti da učenicima predstavi naličje jugoslavenske političke stvarnosti i time otvoriti prostor za problematizaciju njene državne sudbine.

Učenik će biti osposobljen shvatiti prilike koje su vladale u SFRJ i ocijeniti interes različitih socijalnih skupina i naroda u njoj. Prepoznat će metode koje je država koristila u rješavanju nastalih problema. Koristeći povjesne izvore, učenici će samostalno izvoditi zaključke i formirati svoje stavove, koje će moći argumentirano braniti. Kroz rad će morati sučeljavati svoja mišljenja, ali i korigirati ih, i kao skupina formulirati zajedničke stavove.

Predstaviti učenicima povjesne izvore iz kojih mogu razumjeti političke promjene u SFRJ i na osnovi kojih mogu vidjeti kakav je odnos država imala prema tim događajima.

Učitelj će u uvodnom dijelu sata kroz razgovor s učenicima naznačiti temu koja će se obrađivati. Nakon toga ih dijeli na skupine i daje im povjesne izvore za rad i zadatke koji su precizirani kroz pitanja. Nakon toga slijedi rad u skupinama, pri čemu je veoma važna uloga učitelja koji daje dopunska objašnjenja za skupine kojima je to potrebno. Kad učenici završe s analizom i odgovore na pitanja, slijedi dio u kojem se predstavlja rad po skupinama. U završnom dijelu sata predstavnici skupine (ali i ostali učenici koji se uključuju u rad) zajednički će popuniti tablicu i odgovoriti na ključno pitanje.

	1968.	1971.	1981.
zahtjevi socija ne naravi			
zahtjevi po itičke naravi			
reakcija državnog aparata			

PRVA SKUPINA

STUDENTSKE DEMONSTRACIJE 1968.godine

Studentskim demonstracijama 1968. godine u Jugoslaviji prethodili su studentski nemiri širom svijeta u proljeće 1968. godine, osobito u Francuskoj i Njemačkoj. Izbili su kao izraz nezadovoljstva društvenom situacijom u Jugoslaviji. Pod udarom kritike nalazile su se privilegije, bogaćenje, nezaposlenost, a među parolama najradikalnija je bila: „dole crvena buržoazija“. Važno je naglasiti da protesti nisu bili usmjereni protiv poretka u državi već protiv kompromitiranja osnovnih ideja socijalizma.

REZOLUCIJA STUDENATA BEOGRADSKOG SVEUČILIŠTA (3. lipanj 1968.godine)

Mi, studenti beogradskog sveučilišta

ZAHTEJVAMO

1. Ostvarivanje ustavom zajamčenog prava za jednake uvjete školovanja.
2. Ostvarivanje uvjeta u okviru kojih bi Sveučilište STVARNO BILO SLOBODNA, KRITIČKA I ISTINSKA SAMOUPRAVNA institucija.
3. Poboljšanje materijalnog položaja studenata i radnika.
4. Poboljšanje materijalnog položaja Sveučilišta i stvaranje uvjeta za slobodnu i kritičku znanstvenu djelatnost.
5. Jačanje utjecaja znanosti i Sveučilišta na društvena kretanja.

DALJE ZAHTEJVAMO

6. Ostvarivanje Ustavom zajamčenog prava na rad i slobodu rada
7. Povećanje minimalnog osobnog dohotka.
8. Ukipanje svih socijalnih PRIVILEGIJA I onemogućavanje BOGAĆENJA POJEDINACA NA RAČUN RADNIČKE KLASE.
9. Korjenitu promjenu kadrovske politike u svim sferama društvenog života.
10. Slobodu i nepristranost sredstava informiranja.
11. Slobodu štrajkova i demonstracija.

STUDENTI BEOGRADSKOG SVEUČILIŠTA

Živojin Pavlović, Ispljuvak pun krvi, Beograd 1990. str. 48.

1. Pokušajte utvrditi na koje se društvene skupine odnose zahtjevi studenata.
2. Izdvojite zahtjeve koji imaju po itički karakter.
3. Prepoznajte koje su negativne pojave u društvu i državi prepozna i studenti.

PRIOPĆENJE IZVRŠNOG VIJEĆA

(4. lipnja 1968.godine)

„Večeras je Izvršno vijeće Srbije, pod predsjedništvom Đurice Jojkovića, razgovaralo sa predstavnicima Akcijskog odbora studentskih demonstracija i raspravljalo o njihovim zahtjevima. ... Izražavajući žaljenje zbog dosadašnjih sukoba studenata i Narodne milicije i Izvršno vijeće i Akcijski odbor formirali su zajedničku komisiju koja će ispitati okolnosti pod kojima je do toga došlo i utvrditi odgovornosti zbog eventualnog prekoračenja zakonskih ovlaštenja.“

B.Petranović-M.Zečević, Jugoslavija 1918-1984., Beograd, str. 959.

STUDENTSKE DEMONSTRACIJE 1968.

Živojin Pavlović, Ispljuvak pun krvi, Beograd 1990.

1. Opišite reakciju predstavnika Narodne moci prema demonstrantima.
2. Je li uporaba sile opravdana?

DRUGA SKUPINA

HRVATSKO PROLJEĆE 1971.godine

Pojam „Hrvatsko proljeće“ odnosi se na politički, nacionalni i gospodarski pokret koji je krajem 60-tih i početkom 70-tih godina zahvatio SR Hrvatsku. Cilj pokreta bila je što veća politička i gospodarska samostalnost Hrvatske unutar Jugoslavije, posebice u oblasti turizma i deviznog režima. Svoju podršku Hrvatskom proljeću dali su i hrvatski studenti organiziranjem općeg štrajka. Upravo taj štrajk bio je povod Titu i jugoslavenskom političkom rukovodstvu da zaustave hrvatski pokret i smijene hrvatsko rukovodstvo. Uslijedile su brojne smjene, otkazi i zatvaranja sudionika Hrvatskog proljeća. Zbog masovne podrške hrvatskih građana, pokret se često nazivao i *Masovni pokret*, tj. „*Maspok*“.

UVODNO IZLAGANJE J. BROZA TITA NASJEDNICI PREDSEDNIŠTVA SKJ

(1. prosinca 1971. godine, Karađorđevo)

„... u tisku, naročito Matice hrvatske, ali i u „Vjesniku“ i drugim listovima – u nekim više u nekim manje – ti razni antisocijalistički antisamoupravljački elementi daju takve izjave koje su apsolutno protuustavne, koje su kažnjive i traže gonjenje. Oni slobodno istupaju, a nikome se ništa ne događa. I ja sam morao drugovima kazati da je to nepodnošljivo.

Znamo da postoji takozvani revolucionarni komitet 50-torice – a ja ga nazivam kontrarevolucionarnim – koji rukovodi svim tim akcijama. To su četvorica – petorica koji su glavni, ali mi znamo da ih ima mnogo više. To je organizacija koja radi i legalno i ilegalno., a žarište toga je Matica hrvatska. Te stvari su tako daleko otišle da se može očekivati i dopustiti da u našoj socijalističkoj zemlji djeluju ne samo takvi pojedinci, nego i kontrarevolucionarne skupine.“

B.Petranović-M.Zečević, Jugoslavija 1918-1984., Beograd, str. 986.

1. Koga prepoznajete, po riječima Tita, kao najveće krivce za nastu u situaciju u Hrvatskoj?

2. Kako shvaćate pojam “kontrarevo ucije”?

ZADRŽATI DEVIZE DO NOVIH RJEŠENJA

Rijeka, 22.studenoga-tražimo da se u interesu radničke klase do 1.siječnja 1972. riješe devizni, vanjskotrgovinski, bankarski i carinski sustav. U protivnom, predlažemo našem gradskom rukovodstvu da devize zadrži u gradu, u republici, i da sami njima raspolažemo.

Taj zahtjev iznijet je na zboru riječkih sveučilištaraca, a rezultat je višesatne rasprave o ustavnim amandmanima. Riječki studenti predlažu da tako postupe i ostale općine u SR Hrvatskoj.

Oko pet tisuća riječkih sveučilištaraca zahtijevaju donošenje takvih sustavnih rješenja koja će omogućiti normalno poslovanje brodogradnje, brodarstva i turističke privrede.

Budući da je nacionalni suverenitet nedjeljiv, stav je koji je proizašao iz rasprava o prijedlogu amandmana na Ustav SR Hrvatske, riječki visokoškolci drže da je SR Hrvatska suverena nacionalna država hrvatskog naroda. SR Hrvatska je država Hrvata, Srba, Talijana, Čeha, Mađara, Slovaka- to jest država svih žitelja koji žive u njoj. Ona je utemeljena na vlasti i samoupravljanju radničke klase i radnih ljudi. Službeni jezik u SRH je hrvatski, a pismo latinica. Himna je „ Lijepa naša domovino“ u izvornom obliku, a glavni grad Zagreb....”

Vjesnik, Zagreb, 23.studenog 1971. str.5

1. Prepoznaj koji su ekonomski, a koji po itički zahtjevi.

2. Postoji i po tvom mišjenju opravdanost tih (nekih) zahtjeva i zašto?

TREĆA SKUPINA

KRIZA NA KOSOVU 1981.godine

Ustavom SFRJ iz 1974. godine, Socijalistička autonomna pokrajina Kosovo i Metohija dobila je proširenu autonomiju u okviru SR Srbije. Zahtijevajući veći stupanj samostalnosti stvaranjem vlastite republike, Albanci na Kosovu organiziraju masovne demonstracije 1981. godine. Udarna parola bila je „Kosovo Republika“.

Vlasti su žestoko nastupile protiv demonstranata i njihovih vođa, koji su završili u zatvoru.

Poslije Titove smrti Srbi na Kosovu počeli su podupirati prijedlog za promjenu ustava da bi autonomiju vratili na stanje prije 1974. godine. Time su odnosi između Srba i Albanaca bili poremećeni.

Novi val demonstracija započeo je 1989. godine, kad je srpska skupština s promjenom ustava Srbije oduzela autonomiju pokrajinu Kosovo. Najviše pozornosti dobio je štrajk rudara u Trepči, koji su u znak protesta ostali u rudarskom rovu. Vlast je objavila izvanredno stanje.

SLUŽBENI IZVJEŠTAJI O DEMONSTRACIJAMA 14. ožujka 1981.godine

„U studentskom centru u Prištini u srijedu uvečer došlo je do narušavanja javnog reda i mira od strane jedne skupine studenata. Do toga je došlo kad su pojedini neprijateljski elementi pokušali iskoristiti nezadovoljstvo jednog broja studenata prehranom u studentskoj menzi. Nakon angažiranja studenata, nastavnog osoblja sveučilišta i ostalih aktivista, spomenuta skupina se razišla i otisla svojim kućama. Nastava i rad na sveučilištu u Prištini odvijaju se normalno“

Vjesnik, 14. ožujka 1981.godine, str. 4.

1. Koji su raz ozi nezadovo jstva studenata u Prištini po ovom izvješću?
2. Kakav je učinak ovo izvješće treba o postići?

PREDSJEDNIK PREDSJEDNIŠTVA SFRJ L. MOJSOV NA 20. SJEDNICI CK SKJ O AKTIVNOSTI NEPRIJATELJSKIH I KONTRAREVOLUCIONARNIH SNAGA U SAP KOSOVU (7. svibnja 1981. godine)

„...Neprijateljska akcija je od samog početka imala kontrarevolucionarni karakter, zamišljena je da se postupno širi i da ugrozi osnove naše bratske zajednice – bratstvo i jedinstvo, ravnopravnost, ustavni poredak i samoupravljanje, sa pokušajem da se, uporabom nasilja i oružja, zauzmu pojedine vitalne ustanove. Tu akciju su vodili nacionalistički i kontrarevolucionarni elementi, sa pozicijom velikoalbanskog nacionalizma i iridentizma. Njen cilj je bio da rušenjem ustavnog poretka i proglašavanjem nekakve „albanske republike“ stvori krizno žarište ne samo u Jugoslaviji nego i u ovom, za opće stanje međunarodnih odnosa, toliko osetljivom području i da time ugroze teritorijalni integritet SFRJ. Ovom akcijom neprijateljski elementi, i oni koji stoje iza njih, nastojali su da se našoj socijalističkoj samoupravnoj zajednici zada težak udarac, poremeti njena unutrašnja struktura i oslabi međunarodni položaj i ugled SFRJ u svijetu“

B.Petranović-M.Zečević, Jugoslavija 1918-1988. Beograd, str 1250.

1. Uočite koje su tekovine SFRJ ugrožene po riječima L.Mojsova.
2. Usپoredite situaciju na Kosovu 1981.godine sa sadašnjom.

AZEM VLASI 1995. O ZBIVANJIMA 1981. GODINE, U KOJIMA JE SUDJELOVAO KAO DUŽNOSNIK SKJ.

(...) Na Kosovu se 1981. godine ispreplelo niz negativnih okolnosti, koje su prethodile demonstracijama i tim događajima. Koliko god smo bili brzo krenuli u ekonomski i kulturni razvoj, u nacionalnu emancipaciju, ipak su Kosovo, kao najnerazvijenije područje Jugoslavije, pratili brojni socijalni problemi (...) Zatim, delovali su i strani faktori, propaganda iz Albanije, (...) druge obaveštajne službe. (...) Poznato je da su sa Istoka stalno

špionirali i pravili problem za naše vlastite snage, (...) (12) (17) (19) (20) (21) (22) (23) (24) (25) (26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33) (34) (35) (36) (37) (38) (39) (40) (41) (42) (43) (44) (45) (46) (47) (48) (49) (50) (51) (52) (53) (54) (55) (56) (57) (58) (59) (60) (61) (62) (63) (64) (65) (66) (67) (68) (69) (70) (71) (72) (73) (74) (75) (76) (77) (78) (79) (80) (81) (82) (83) (84) (85) (86) (87) (88) (89) (90) (91) (92) (93) (94) (95) (96) (97) (98) (99) (100)

- 1.Kakve uzroke krize navodi Azem Vlasi?**
- 2.Usporedi viđenje istih događaja u tri izvora. U čemu se i zašto razlikuju?**